

Rechter, houdt u wel rekening met mij?

Een onderzoek naar de participatie van het kind tijdens het kinderverhoor bij jeugdbeschermingszaken.

Eef Jansen – 3798658
Lisette ten Oever – 3986306
Maxime-Angy Rajkowski – 3514013
Femke Staijen – 3961087
Universiteit Utrecht
Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen

De participatie van het kind tijdens het kinderverhoor bij jeugdbeschermingszaken

Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen
cursuscode: 200600042

Cursus: Thesis Pedagogische Wetenschappen (200600042)

Docent: Margriet Lenkens

Tweede beoordelaar: Mara Braakhekke

Werkgroep: 9

Datum: 17 juni 2015

Cursusjaar: 2014-2015

Voorwoord

Voor u ligt de thesis over de participatie van het kind tijdens het kinderverhoor bij jeugdbeschermingszaken. Een onderzoek uitgevoerd bij verschillende arrondissementen verdeeld over Nederland. Deze thesis is geschreven in het kader van ons afstuderen aan de opleiding Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit te Utrecht. Van februari 2015 tot en met juni 2015 zijn wij bezig geweest met het onderzoek en het schrijven van deze thesis.

Bij het volgen van de minor jeugd en criminaliteit is bij ons alle vier de interesse in de raakvlakken van pedagogiek met het recht gewekt. De interesse ging vooral uit naar de participatie van het kind tijdens het kinderverhoor. Er is bij de Nederlandse rechtbanken weinig onderzoek gedaan naar dit onderwerp, terwijl het erg belangrijk is hier rekening mee te houden zodat steeds in het belang van het kind gehandeld kan worden. Wij hopen daarom dat deze thesis een bijdrage kan leveren aan de verbetering van de participatie van het kind in jeugdbeschermingszaken.

Deze thesis is geschreven in opdracht van de Universiteit Utrecht. De data die wij gebruikt hebben voor ons onderzoek waren afkomstig van andere studenten wat het soms lastig maakte, maar we zijn er door een goede samenwerking met de hele thesisgroep gelukkig uitgekomen.

Bij deze willen wij graag onze thesisbegeleidster bedanken voor de fijne begeleiding en ondersteuning tijdens dit traject. Ze stond altijd klaar om ons te helpen. Daarnaast willen we de studenten bedanken die de observaties hebben uitgevoerd. Tevens willen we de respondenten bedanken voor het geven van toestemming om de observaties uit te mogen voeren. Zonder de medewerking van de respondenten hadden we dit onderzoek nooit kunnen uitvoeren.

Wij wensen u veel leesplezier toe.

Lisette ten Oever, Eef Jansen, Maxime Rajkowski en Femke Staijen.

Utrecht, 17 juni 2015

Inhoudsopgave

	pagina
Samenvatting	6
1. Inleiding	7
1.1 Kinderbeschermingsmaatregelen	7
1.2 Het waarborgen van kinderrechten in gerechtelijke procedures	8
1.3 Ruimte voor het eigen verhaal en persoonlijke omstandigheden	8
1.4 Gesprekstechnieken	9
1.5 Stemgebruik	10
1.6 Taalgebruik	11
1.7 Relevantie van het onderzoek	12
2. Methoden	13
2.1 Onderzoeksdesign	13
2.2 Participanten	13
2.3 Meetinstrument	13
2.4 Dataverzameling	14
2.5 Operationalisatie	14
2.6 Data-analyse	15
2.7 Ethische aspecten	15
3. Resultaten	15
3.1 Persoonlijke omstandigheden	16
3.2 Ruimte voor het eigen verhaal	17
3.3 Gesprekstechnieken	18
3.4 Stemgebruik	19
3.5 Taalgebruik	20
4. Conclusie/Discussie	21
4.1 Persoonlijke omstandigheden	22
4.2 Ruimte voor het eigen verhaal	22
4.3 Gesprekstechnieken	23
4.4 Stemgebruik	23
4.5 Taalgebruik	23
4.6 Participatie van het kind	24
4.7 Limitaties	24
4.7.1 Steekproef	24
4.7.2 Instrument	25
4.7.3 Validiteit en betrouwbaarheid	25
4.8 Aanbevelingen	26

5. Literatuurlijst	27
6. Bijlagen	30
Bijlage 1 Observatielijst	30
Bijlage 2 Algemene tabellen	45
Bijlage 3 Tabellen deelvraag 1	46
Bijlage 4 Tabellen deelvraag 2	51
Bijlage 5 Tabellen deelvraag 3	55
Bijlage 6 Tabellen deelvraag 4	58

Samenvatting

Achtergrond: Een kindbeschermingsmaatregel is vaak een ingrijpende gebeurtenis in het leven van een kind. Het is daarom van belang dat het kind begrijpt wat de reden is van deze maatregel, de maatregel begrijpt en dat het kind de mogelijkheid krijgt zijn/haar eigen verhaal te vertellen. Dit zou het kind moeten kunnen doen tijdens het kinderverhoor. In de kinderverhoren wordt informatie verkregen die van belang is voor de uitspraak van de kinderrechter. Hiervoor is het nodig dat de kinderrechter rekening houdt met de participatie van het kind doormiddel van de inhoud en de vorm van het gesprek. De vraag is in hoeverre hier ook daadwerkelijk aandacht aan besteedt wordt. Er is in dit onderzoek gekeken in hoeverre de rechter het kind de ruimte geeft om zijn eigen verhaal te vertellen, in hoeverre de persoonlijke omstandigheden van het kind besproken worden en in hoeverre de rechter rekening houdt met het kind door zijn gesprekstechnieken, stemgebruik en taalgebruik aan te passen aan het kind. *Doel:* Het doel van dit onderzoek is om de vorm en de inhoudt en daarmee de participatie van het kind in het kinderverhoor in kaart te brengen. *Methode:* Er zijn in totaal in 138 kinderverhoren geobserveerd in dertien verschillende arrondissementen. De observaties zijn uitgevoerd aan de hand van observatielijsten. Er is in dit onderzoek gekeken naar verschillen tussen arrondissementen, leeftijden en zaken. *Resultaten:* In de verschillende jeugdbeschermingszaken wordt 'weinig' tot matig over de thuissituatie gepraat, complimenteren kinderrechters weinig, wordt de intonatie minder vriendelijk naarmate kinderen ouder worden en gebruiken kinderrechters op oudere leeftijd minder verduidelijkingen. *Conclusie:* Kinderrechters scoren gemiddeld op de verschillende aspecten maar bij elk aspect is ruimte voor verbetering. Het is van belang dat kinderrechters meer bewust gaan handelen om de participatie van het kind in het kinderverhoor te bevorderen. *Sleutelwoorden:* Participatie, jeugdbeschermingszaak, kindbeschermingsmaatregel.

1. Inleiding

Sinds de jaren 70 van de vorige eeuw is de emancipatie van het kind in volle gang. Kinderen worden als volwaardig gezien, zijn mondig en hun mening telt (Weijers, 2011). Deze ontwikkeling heeft er toe geleid dat kinderen formeel dragers van rechten zijn geworden door de ratificering van het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) in 1989 (Weijers & Rap, 2008). Het IVRK is specifiek gericht op de rechten van het kind en de rol van ouders bij de opvoeding en verzorging (Janssen, 2013). Er is dus steeds meer aandacht voor de positie en eigen belangen van het kind en er wordt actief voor de rechten van het kind opgekomen (Bruning, 2013; van Hout & Spinder, 2001). Het IVRK heeft veel invloed op het jeugdbeschermingsrecht. De laatste decennia is het vooropstellen van het belang van het kind ten opzichte van ouderlijke autonomie sterk toegenomen in het jeugdbeschermingsrecht (Bruning, 2013). Dit houdt in dat als er vanwege een ernstige bedreiging van de ontwikkeling van de minderjarige moet worden ingegrepen in het gezinsleven, er snellere en meerdere mogelijkheden zijn om een inbreuk te doen op de ouderlijke autonomie met behulp van jeugdbeschermingsmaatregelen (Bruning, 2013).

1.1 Kinderbeschermingsmaatregelen

Ondanks het feit dat er tegenwoordig snellere en meerdere mogelijkheden zijn om een inbreuk te doen op de ouderlijke autonomie, kent Nederland van oorsprong een overheid die zich terughoudend opstelt als het gaat om pedagogische waardeoordelen (Weijers, 2012). De overheid dient alleen met dwang in te grijpen als de gezondheid of ontwikkeling van het kind ernstig worden bedreigd, als er sprake is van concrete en aantoonbare schade en als er een serieus risico van herhaling bestaat (Weijers, 2012). De lichtste maatregel is een ondertoezichtstelling (OTS). De kinderrechter kan dit voor maximaal één jaar opleggen met telkens een verlenging van één jaar (Bruning, 2001; Vlaardingebroek, 2014). Mocht het kind, tegen de wil van de ouders, dag en nacht uit huis moeten worden geplaatst, is een machtiging uithuisplaatsing (MUHP) nodig. Mocht het kind acuut gevaar lopen, kan de Raad voor de Kinderbescherming een spoedverzoek indienen. Dit is de zogeheten voorlopige ondertoezichtstelling (VOTS) in combinatie met een uithuisplaatsing (van der Linden, Siethoff & Zeijlstra-Rijpstra, 2009; Looten, 2013; Janssen, 2013). Gesloten jeugdzorg is alleen mogelijk als er sprake is van ernstige gedragsproblematiek. Dit moet letterlijk benoemd worden in de machtiging en rechterlijk getoetst worden aangezien dit de meest ingrijpende kinderbeschermingsmaatregel betreft (Bruning, 2011; van der Linden, Siethoff & Zeijlstra-Rijpstra, 2009). De kinderrechter behandelt en beslist uiteindelijk over de verzoekschriften betreffende alle mogelijke kinderbeschermingsmaatregelen. Dit gebeurt na een procedure waarin alle betrokkenen de gelegenheid hebben gekregen hun mening kenbaar te maken. Dit betreft dus ook de minderjarige (Hepping & Volkers, 2014).

1.2 Het waarborgen van kinderrechten in gerechtelijke procedures

In artikel 12 van het IVRK staat vermeld dat elk kind het recht heeft om gehoord te worden en zijn mening te geven in gerechtelijke procedures (Hodgkin & Newell, 2002). Het Comité inzake de rechten van het kind heeft in 2009 een General Comment geplaatst bij dit artikel. Hierin staat onder andere dat alle verdragstaten verplicht zijn het kind de ruimte te geven gebruik te maken van het recht om gehoord te worden en dat het kind op geen enkele manier mag worden gedwongen (Vermeer, 2012).

Belangrijk voor een optimale participatie van het kind is het gevoel gehoord te worden en begrip te hebben van de situatie (Rap & Weijers, 2011). In Nederland krijgt elk kind boven de 12 jaar de mogelijkheid om gehoord te worden en zijn mening te geven door middel van een kinderverhoor (Willems, 2005). De kinderrechter is hiertoe verplicht, maar het kind kan ook besluiten dat het niet gehoord wil worden. Als het kind er voor kiest gehoord te worden kan het kind mondeling, schriftelijk of via een vertrouwenspersoon zijn mening kenbaar maken (Archard & Skivenes, 2009). Indien het kind zijn mening geeft moet daar passend belang aan gehecht worden in overeenstemming met zijn leeftijd en rijpheid (Janssen, 2013). Kinderen onder de 12 jaar kunnen ook gehoord worden door de kinderrechter. De kinderrechter is hiertoe niet verplicht (Hemrica & Heyting, 2002). Naast het gevoel gehoord te worden is ook begrip van de situatie nodig (Rap & Weijers, 2011). Er moet hierbij rekening gehouden worden met de verminderde cognitieve en sociale vaardigheden van het kind. Vaak denken kinderrechters dat de kinderen begrijpen wat er wordt gezegd omdat ze een antwoord geven op de vraag. Dit is niet altijd het geval (Walker, 1993).

In de kinderverhoren wordt informatie verkregen die van belang kan zijn voor de uitspraak van de kinderrechter (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Om de informatie op een juiste manier te verkrijgen is het van belang dat het kind zich vrij voelt om zijn verhaal te vertellen. Tevens moet het kind hierin worden aangemoedigd, zonder het kind te beïnvloeden (Bockstaele & de Clerq, 2014). Het horen van het kind zorgt ervoor dat de kinderrechter een beter beeld krijgt van de fysieke en emotionele toestand van het kind (Jenkins, 2008).

In deze thesis is gekeken naar de ruimte die het kind krijgt om zijn eigen verhaal te doen, het bespreken van de persoonlijke omstandigheden van het kind en naar verschillende technieken die de kinderrechter toepast, zoals gesprekstechnieken, stemgebruik en taalgebruik om de participatie van het kind tijdens een kinderverhoor te onderzoeken.

1.3 Ruimte voor het eigen verhaal en persoonlijke omstandigheden

Een kind moet worden aangezet tot het vertellen van zijn eigen verhaal (Rap & Weijers, 2011). De ruimte die gegeven wordt aan het kind om zijn eigen verhaal te vertellen is onder andere afhankelijk van de gestelde vragen door de kinderrechter en

het rustig laten uitpraten van het kind. De vragen van de kinderrechter kunnen zowel open als gesloten zijn. Het stellen van vragen heeft als doel het kind te helpen zijn gedachten onder woorden te brengen (Lang & van der Molen, 2014). Uit onderzoek blijkt dat minderjarigen minder accuraat antwoorden tijdens een kinderverhoor wanneer er gesloten vragen worden gesteld (Saywitz et al., 2010; Sands, Carr, & Lee, 2012). Open vragen geven een grote vrijheid in de formulering van het antwoord. Bij gesloten vragen krijgt het kind weinig ruimte voor eigen inbreng. Het antwoord wat gegeven wordt is vaak het beamen van de vraag dan wel het ontkennen van de vraag waardoor de kinderrechter in grote mate de richting van het verhoor bepaalt (Lang & van der Molen, 2014). Met open vragen wordt de minderjarige aangemoedigd om meer te vertellen in langere responsen. De kinderrechter kan dus open vragen stellen wanneer hij het kind de ruimte wil geven en wil horen wat deze belangrijk vindt en gesloten vragen als hij iets specifiek wil weten of wil controleren of het kind alles goed begrepen heeft (Delfos, 2011). Onder het kind rustig laten uitpraten wordt verstaan dat de kinderrechter het kind laat uitspreken en het kind niet onderbreekt. Bij het bespreken van de persoonlijke omstandigheden is het van belang dat de kinderrechter informatie inwint over de thuissituatie, de situatie in de alternatieve zorg en de problemen rondom het kind. Jeugdbeschermingszaken zijn vaak erg ingrijpend voor het kind. Het is daarom van belang dat de zaak ook vanuit het perspectief van het kind besproken wordt.

1.4 Gesprekstechnieken

Minderjarigen kunnen worden beïnvloed door de vorm die wordt gegeven aan het kinderverhoor door onder andere het gebruik van gesprekstechnieken (Bockstaele & de Clerq, 2014; Berends, Campbell, Wijgergangs & Bijl, 2010). Door middel van gepast gebruik van gesprekstechnieken wordt de kans vergroot dat het kind op zijn gemak wordt gesteld om zijn eigen, ongekleurde verhaal te vertellen (Rap & Weijers, 2011). Het gebruik van gesprekstechnieken is een bewuste manier van spreken en kan de gesprekspartner wel of juist niet beïnvloeden (Vrolijk, 1991; Bell & Smith, 2005). Luistervaardigheden zijn een groot onderdeel van het toepassen van gesprekstechnieken. Het gaat hierbij om actief luisteren, waarbij de kinderrechter laat merken dat hij volgt wat de jeugdige zegt. Door Lang en Van der Molen (2012) wordt onderscheid gemaakt tussen niet-selectieve luistervaardigheden en selectieve luistervaardigheden. Niet-selectief houdt in dat de gesprekspartner weinig invloed uitoefent op de inhoud van het verhaal van de ander. De gesprekspartner reageert alleen met aandacht. Dit wordt gebruikt om de ander te stimuleren in het vertellen van zijn verhaal. Hier vallen bijvoorbeeld het aanmoedigen tot spreken en begrip tonen onder. Met selectieve luistervaardigheden wordt bedoeld dat de gesprekspartner bepaalde aspecten uit het verhaal van de ander selecteert omdat hij deze belangrijk acht en er meer over wil weten. Hierbij wordt de ander ook gestimuleerd zijn verhaal te vertellen, maar stuurt de

gesprekspartner de richting van het gesprek. Gesprekstechnieken zoals samenvatten en parafraseren vallen hier onder (Lang & Van der Molen, 2012). Uit onderzoek naar het gebruik van gesprekstechnieken is gebleken dat gesprekstechnieken invloed hebben op het actief deelnemen van minderjarigen. Hierbij werden 300 minderjarigen in civiele zaken onderzocht. In de zaken waarbij gesprekstechnieken zoals samenvatten, parafraseren en complimenteren werden toegepast, voelden de minderjarigen zich meer vrij hun eigen verhaal te vertellen. Niet alleen vertelden deze minderjarigen vaker de waarheid, maar zij vertelden ook meer over de gevraagde situatie dan de minderjarigen waarbij deze gesprekstechnieken niet werden toegepast (Saywitz, Comparo & Romanoff, 2010). Het kinderverhoor kan door het kind als minder emotioneel zwaar ervaren worden wanneer gebruik wordt gemaakt van gesprekstechnieken (Warshak, 2003). Het kan moeilijk zijn voor een minderjarige om in een dergelijke omgeving zijn verhaal te doen. Echter zolang de kinderrechter het kind op zijn gemak stelt door middel van gesprekstechnieken en het kinderverhoor figuurlijk klein houdt, zal de emotionele druk en schade bij de minderjarige een stuk minder zijn (Warshak, 2003; Van Nijnatten, 2005).

1.5 Stemgebruik

Om participatie van het kind te vergroten zal de kinderrechter ook rekening moeten houden met zijn stemgebruik. Wanneer een kinderrechter zijn stemgebruik aan past aan de ontwikkeling van het kind, zal het kind meer begrijpen en het gevoel krijgen dat hij/zij daadwerkelijk iets te zeggen heeft (Bockstaele & de Clerq, 2014). Het stemgebruik bestaat uit verschillende aspecten. Allereerst blijkt het spreektempo waarop de kinderrechter tegen kinderen praat mogelijk belangrijk voor de geloofwaardigheid van de kinderrechter. Uit een docentenhandleiding komt naar voren dat de geloofwaardigheid van docenten vergroot wordt bij het gebruik van een laag spreektempo (Boves & van Dijk, 2011). Daarnaast is het belangrijk een laag spreektempo te hanteren omdat geluid in grote ruimtes (zoals klaslokalen en rechtszalen) de tijd nodig heeft om de gehele ruimte te bereiken (Boves & van Dijk, 2011). Uit een onderzoek naar het verhoren van minderjarigen en kwetsbare volwassenen kwam naar voren dat een langzaam spreektempo beter is dan een snel spreektempo (Bockstaele & de Clerq, 2014). Dit geeft de luisteraar namelijk voldoende tijd om de vraag te verwerken. Eveneens blijkt een laag spreektempo rustgevend te werken en door het vertragen aan het eind van een zin, krijgt het kind het gevoel dat hij of zij mag reageren (Bockstaele & de Clerq, 2014). Dit zorgt weer voor toenemende participatie van het kind in de rechtszaak. Tevens zijn het volume van de stem en de articulatie van belang. Dit zorgt er namelijk voor dat een zin goed verstaanbaar en duidelijk is (Bockstaele & de Clerq, 2014). In een handboek voor het afnemen van interviews komt naar voren dat wanneer de interviewer te luid spreekt, deze vijandig of opdringerig over kan komen (Bell & Smith, 2005). Een kritische noot

hierbij is dat het gaat om een conversatie tussen twee volwassenen. Het is dus onduidelijk of dit effect ook op zal treden in een jeugdbeschermingszaak. Daarbij komt dat een te luide forcerende stem het gezag van de kinderrechter wegneemt (Boves & van Dijk, 2011). Om te zorgen dat het kind de kinderrechter goed begrijpt en verstaat is het van belang dat de stem van de kinderrechter duidelijk maar niet te luid of te geforceerd is. De kinderrechter kan zich ook beter verstaanbaar maken door het gebruik van goede articulatie. Hierbij is het belangrijk dat de kinderrechter duidelijk, voor in de mond spreekt en zijn zinnen goed afmaakt (Boves & van Dijk, 2011). Tot slot heeft intonatie van het stemgebruik invloed op het begrip van het kind. Met intonatie wordt bedoeld dat je een zin betekenis kunt geven door een accent op een bepaald woord of zinsdeel te leggen (Kager, 1988). Uit onderzoek blijkt dat schoolkinderen moeite hebben met een zin als het van de intonatie afhangt. Op het moment dat een zin van de intonatie afhangt, levert iedere klemtoon op een bepaald woord of zinsdeel een andere betekenis van de zin op (Bockstaele & de Clerq, 2014). Daarbij komt dat er door middel van intonatie een emotie, een mening of een verwachting afgeleid kan worden (Bockstaele & de Clerq, 2014; Lang & van der Molen, 2014). De kinderrechter zal zich dus bij iedere zin af moeten vragen welke intonaties in zijn stem normaal zijn en hoe deze overkomen op het kind (Bockstaele & de Clerq, 2014).

1.6 Taalgebruik

Als laatste is het voor een optimale participatie van belang dat de kinderrechter rekening houdt met zijn taalgebruik. Hierbij is begrip van de situatie van belang (Rap & Weijers, 2011). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat kinderen onder de 14 jaar doorgaans geen kennis hebben van gerechtelijke procedures en niet begrijpen wat er gezegd wordt. Cognitieve vaardigheden van kinderen ontwikkelen zich namelijk geleidelijk en zijn tot 14 jaar vaak onderontwikkeld (Flin, Stevenson & Davies, 1989; Schuytvlot, 1999; Woolard, Reppucci & Redding, 1996). Het lage begripsniveau van minderjarigen kan liggen aan het taalgebruik in Nederlandse rechtszaken dat als relatief lastig wordt ervaren. In een onderzoek kwam na vergelijking van het Engelse Youth Court met het Nederlandse jeugdrechtssysteem naar voren dat er in Nederland meer gebruik wordt gemaakt van jargon en afkortingen omdat er doorgaans veel professionals aanwezig zijn tijdens een hoorzitting. Deze professionals communiceren op hetzelfde niveau. Wel toetsen Nederlandse kinderrechters vaak of het gezegde duidelijk is voor de leken, in het kinderverhoor de minderjarige. Wanneer de minderjarige het niet begrijpt wordt tekst en uitleg gegeven (Weijers, 2004). In gerechtelijke procedures snappen kinderen de context niet goed. Volwassenen maken goed gebruik van de gedeelde context wanneer een zwak linguïstiek signaal wordt afgegeven. Zij kunnen op deze manier gepaste aannames maken over de beoogde boodschap. Kinderen bezitten deze eigenschap nog niet, omdat zij minder kennis hebben van de context waarin de

boodschap wordt afgegeven (Tomasello, 2010). Ze snappen het doel van de vragen en de consequenties van hun antwoorden niet altijd. Dit heeft tot gevolg dat zij dit zelf gaan invullen, wat tot misverstanden en angst bij het kind kan leiden (Saywitz, Camparo & Romanoff, 2010). Uit onderzoek blijkt dat kinderen niet doorhebben dat het om een misverstand gaat (Carter, Bottoms & Levine, 1996). Na het stellen van 900 complexe vragen aan dertig kinderen bleek bij slechts negen gevallen het kind aan te geven dat het de vraag niet snapte. Om misverstanden te voorkomen moet voortdurend opgelet worden of de jeugdige begrijpt wat er wordt besproken en vakjargon en/of ander complex taalgebruik zal moeten worden vermeden (Rap & Weijers, 2011). Kinderen hebben klaarblijkelijk hulp nodig om volledig te kunnen participeren in het proces en dit is een pedagogische taak van de kinderrechter (Weijers, 2004).

1.7 Relevantie van het onderzoek

Volgens Warshak (2003) komt het nog vaak voor dat de kinderrechten in een gerechtelijke procedure te weinig worden gewaarborgd. Uit onderzoek blijkt dat kinderen het waarderen wanneer naar hun verhaal geluisterd wordt en dat ze hun mening kunnen geven. Er blijkt nog geen eenduidigheid in onderzoeken hoe dit het beste bewerkstelligd kan worden (Archard & Skivenes, 2009). Er is op wetenschappelijk gebied meer onderzoek gedaan naar de participatie van het kind tijdens het kinderverhoor in strafrechtelijk kader dan in civielrechtelijk kader. Daarom wordt in deze thesis aandacht besteed aan jeugdbeschermingszaken. Onderzoek naar het waarborgen van het hoorrecht van het kind in deze zaken is nodig omdat het kind vaak niet wordt bijgestaan door een raadsman waardoor participeren lastiger is. Ook zijn vaak andere professionele betrokkenen aanwezig (bijv. Bureau Jeugdzorg), die doorgaans vakjargon gebruiken, wat begrip voor het kind bemoeilijkt (Rap & Weijers, 2011). Het is tevens relevant onderzoek te doen naar de ruimte die het kind krijgt om het eigen verhaal te vertellen, in welke mate de persoonlijke omstandigheden besproken worden, de gesprekstechnieken, het stemgebruik en het taalgebruik van de kinderrechter. Omtrent jeugdbeschermingszaken bestaat namelijk een leemte in de literatuur. Desbetreffend onderzoek kan de participatie van kinderen bij deze ingrijpende zaken vergroten (Rijn & Tjon-A-Pauw, 2012). De onderzoeksvraag in deze thesis luidt: *"In hoeverre houdt de kinderrechter in jeugdbeschermingszaken rekening met de participatie van het kind door middel van de inhoud en vorm van het gesprek tijdens het kinderverhoor?"*. Deze vraag zal beantwoord worden aan de hand van de volgende deelvragen:

1. In hoeverre wordt ruimte gegeven aan het kind om het eigen verhaal te vertellen en in hoeverre worden de persoonlijke omstandigheden van het kind besproken tijdens het kinderverhoor?
2. In hoeverre houdt de kinderrechter rekening met het kind door middel van gesprekstechnieken?

3. In hoeverre houdt de kinderrechter rekening met het kind door middel van zijn stemgebruik?
4. In hoeverre houdt de kinderrechter rekening met het kind doormiddel van zijn stemgebruik?

2. Methoden

2.1 Onderzoeksdesign

In dit onderzoek zijn er meerdere observaties in verschillende rechtbanken in Nederland gedaan bij zaken betreffende een kindbeschermingsmaatregel. Er wordt geprobeerd de situatie omtrent een kinderverhoor in kaart te brengen. Het betreft voornamelijk beschrijvend onderzoek (Boeije, 'T Hart & Hox, 2009). De observaties zijn gedaan van 2009 tot en met 2013 door studenten van de Universiteit Utrecht en de Universiteit Leiden. De steekproef die binnen dit onderzoek hoort, is voornamelijk tot stand gekomen doordat de zittingen toevallig plaatsvonden op de afgesproken dagen waarop de observanten zouden komen observeren. Om deze reden is sprake van een gelegenheidssteekproef (Boeije, 'T Hart & Hox, 2009). Belangrijk is dat een aantal zaken niet door ging en bij sommige zaken mochten de observatoren niet aanwezig zijn. Hierdoor is de steekproef meer select geworden.

2.2 Participanten

Er zijn in totaal 1064 observaties gedaan bij 572 zaken in vijftien verschillende arrondissementen: Alkmaar, Almere, Amsterdam, Arnhem, Assen, Den Bosch, Den Haag, Groningen, Haarlem, Leeuwarden, Maastricht, Middelbrug, Roermond, Rotterdam en Utrecht. Voor dit onderzoek zijn alleen observaties van de kinderrechters in de kinderverhoren nodig. In totaal zijn er 138 kinderverhoren geobserveerd in dertien verschillende arrondissementen (in Arnhem en Rotterdam zijn geen kinderverhoren geobserveerd). De exacte grootte van de populatie is onbekend, aangezien uit de observatielijsten niet duidelijk naar voren is gekomen om hoeveel verschillende kinderrechters het gaat.

2.3 Meetinstrument

Tijdens de observaties is gebruik gemaakt van vooraf opgestelde observatielijsten (zie Bijlage 1). Uit de observatieformulieren kan veel informatie gehaald worden, zoals om wat voor een zaak het gaat, de uitleg die de kinderrechter geeft, hoe de communicatie tussen kinderrechter en cliënt verloopt, de manier waarop de uitspraak tot stand komt en of er sprake was van een kinderverhoor. Het kinderverhoor is van belang, daar in dit onderzoek gekeken wordt naar het begrip en participatie van het kind en de inhoud van het kinderverhoor. Er is sprake van zowel kwantitatieve als kwalitatieve dataverzameling. De observatielijsten zijn gestructureerd, maar laten ook ruimte ter vrije invulling. In de gestructureerde delen wordt gebruik gemaakt van drie- of vijfpuntsschalen.

2.4 Dataverzameling

Om de verschillende rechtbanken te benaderen heeft de secretaris van het LOVF (Landelijk Overleg van Voorzitters Familie-en Jeugdrecht) een mail uitgedaan naar alle rechtbanken in Nederland. Hierin stond uitleg over het onderzoek en de vraag of de rechtbank deel wilde nemen aan het onderzoek. Vervolgens zijn concrete afspraken gemaakt met de deelnemende rechtbanken over het observeren. Bij alle kinderverhoren zijn observatieformulieren ingevuld door twee verschillende observatoren. Het is onbekend door wie en onder welke omstandigheden de observaties precies zijn uitgevoerd. Hierdoor is niet duidelijk welke observatielijst het meest betrouwbaar is. Daarom is gekozen voor een gerandomiseerde dataset. Dit houdt in dat per zaak willekeurig is gekozen welke van de twee observatielijsten wordt meegenomen in de analyse. Door middel van de Cohen's Kappa is de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid vastgesteld. Er is gebruik gemaakt van een grote dataset en de observaties hebben plaatsgevonden op verschillende plaatsen met verschillende kinderrechters en op verschillende tijdstippen. Dit vergroot de externe validiteit. Echter het gaat hier om een gelegenheidssteekproef waardoor de externe validiteit afneemt.

2.5 Operationalisatie

Voor het beantwoorden van de hoofdvraag worden verschillende aspecten behandeld die de participatie van het kind kunnen bevorderen. Deelvraag 1 is opgesplitst in de volgende twee aspecten: 'persoonlijke omstandigheden' en 'ruimte voor het eigen verhaal'. Eerst wordt de mate waarin de persoonlijke omstandigheden van het kind besproken worden geanalyseerd. Dit aspect bestaat uit drie variabelen: de thuissituatie, problemen rondom het kind en de situatie in de alternatieve zorg. Deze worden gemeten met een vijfpuntsschaal met als categorieën: niet, weinig, weinig/matig, matig en veel. Bij de situatie in de alternatieve zorg is als zesde categorie 'niet van toepassing' toegevoegd. Vervolgens is de ruimte die het kind krijgt om zijn verhaal te vertellen onderzocht aan de hand van een driepuntschaal (ja, gedeeltelijk, nee). Indien 'ja' of 'gedeeltelijk' is geantwoord kwamen de volgende variabelen aan bod: gesloten vragen, open vragen en het kind rustig laten uitpraten. Ook deze werden beoordeeld op een driepuntschaal (beetje-veel). Het derde aspect dat onderzocht is, zijn de gebruikte gesprekstechnieken van de kinderrechter met als variabelen: samenvatten/parafraseren, interesse tonen, aanmoedigen tot spreken, tonen van begrip en complimenteren. Deze vijf variabelen zijn allen geanalyseerd door middel van een vijfpuntsschaal (niet-veel). Ten vierde is het stemgebruik van de kinderrechter geanalyseerd. Dit aspect bestaat uit de volgende variabelen: tempo, volume, articulatie en intonatie. Bij tempo wordt gekeken naar laag of hoog, bij volume wordt gekeken naar hard of zacht, bij articulatie wordt gekeken naar de overdreven of onduidelijk en bij intonatie naar de vriendelijkheid of strengheid (zie Bijlage 1, Bladzijde 34). Bij alle aspecten is er de mogelijkheid om

aanvullende opmerkingen (kwalitatief) te plaatsen. Tot slot is het taalgebruik van de kinderrechter geanalyseerd aan de hand van de volgende vijf variabelen: moeilijkheidsgraad, jargongebruik, gebruik van afkortingen, gebruik van verduidelijkingen en de toetsing van het begrip. De eerste vier variabelen betreffen een vijfpuntsschaal (niet-veel) en de vijfde een driepuntsschaal (ja, gedeeltelijk, nee).

2.6 Data-analyse

Middels het programma Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) zijn de data geanalyseerd. Er is met name gekeken naar de beschrijvende statistieken. Bij alle aspecten is een vergelijking gemaakt van verschillende arrondissementen, leeftijden en zaken. Het is van belang de verschillende arrondissementen te vergelijken omdat elke rechtbank een andere werkwijze heeft. Dit kan invloed hebben op de participatie van het kind. Tevens is gekeken naar verschillende leeftijden, omdat het relevant is om te kijken of de aanpak van de kinderrechter, gesprekstechnieken, stemgebruik en taalgebruik veranderen met de leeftijd aangezien er rekening gehouden moet worden met de cognitieve ontwikkeling van het kind. De leeftijden van de kinderen zijn vermeld op het observatieformulier. Als er meerdere kinderen aanwezig waren zijn er meerdere leeftijden genoteerd. Echter wordt niet duidelijk welke van de kinderen is gehoord en welke leeftijd dit kind had. Uitgaande dat de kinderverhoren over kind 1 gaan is er bij de resultaten van de leeftijden alleen gekeken naar de leeftijd van kind 1. Als laatste zijn de verschillende zaken bekeken omdat de situatie van het kind in elke zaak anders is. Hiervoor is een extra analyse uitgevoerd waarin de zaken in 3 categorieën zijn opgedeeld: de maatregelen waar OTS centraal staan, de maatregelen waar UHP centraal staan en de maatregelen waar gesloten jeugdzorg centraal staan.

2.7 Ethische aspecten

De mate waarin rekening is gehouden met het *informed consent* verschilde per zaak. *Informed consent* houdt in dat de deelnemers juist en volledig geïnformeerd zijn en dat duidelijk toestemming gevraagd is voor de observaties (Boeije, 'T Hart & Hox, 2009). Niet in elke zaak is expliciet toestemming gevraagd of het goed was dat er observanten in de zaal aanwezig waren. Hiermee wordt het recht op een gesloten jeugdbeschermingszaak geschonden. De privacy van de deelnemers is overal wel goed gewaarborgd. De observatoren hebben zich tijdens de observaties afzijdig gehouden van de zitting, zodat deze niet verstoord werd. Ook is de anonimiteit van de deelnemers gegarandeerd.

3. Resultaten

In de periode van 2009 tot en met 2013 zijn er 138 kinderverhoren geobserveerd. De gemiddelde leeftijd van de kinderen is 14.05 jaar, waarbij het jongste kind 7 jaar oud is en het oudste kind 17 jaar. De gemiddelde duur van de kinderverhoren is 10.88 minuten. In totaal zijn er dertien arrondissementen meegenomen in dit onderzoek (zie

Tabel 2.1, Bijlage 2). De meeste kinderverhoren vonden plaats in Amsterdam (29.0%). In de data komen in totaal 20 verschillende soorten jeugdbeschermingszaken naar voren. In de meeste kinderverhoren ging het over de maatregelen 'Eerste OTS zonder VOTS en MUHP' (18.8%) en 'Verlengingsverzoek OTS met MHUP' (23.2%). Aangezien er bij iedere zaak twee onafhankelijke observatoren aanwezig waren is er ook gekeken naar de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid. Dit is gedaan aan de hand van Cohen's Kappa (Landis & Koch, 1977). De Cohen's Kappa voor alle variabelen is te vinden in tabel 2.2 in bijlage 2. In de volgende paragrafen zullen de resultaten worden besproken aan de hand van de vijf verschillende aspecten.

3.1 Persoonlijke omstandigheden

In de kinderverhoren werd gemiddeld 'weinig/matig' tot 'matig' over de thuissituatie gesproken ($M=3.67$, $SD=1.40$, $n=118$). Door de meeste kinderrechters werd echter 'veel' over de thuissituatie gesproken (39.0%). De Cohen's Kappa is matig ($\kappa=.34$). Praten over alternatieve zorg van het kind werd gemiddeld 'weinig/matig' tot 'matig' gedaan ($M=4.14$, $SD=1.41$, $n=58$) en is wederom door de meeste kinderrechters 'veel' (62.1%) besproken. De Cohen's Kappa is redelijk ($\kappa=.43$). Gemiddeld werd er 'weinig/matig' tot 'matig' over de problemen rondom het kind gepraat ($M=3.68$, $SD=1.51$, $n=87$). Door de meeste kinderrechters is dit 'veel' gedaan (42.0%). Ook hier is de Cohen's Kappa redelijk ($\kappa=.50$). Het bespreken van de persoonlijke omstandigheden werd bijvoorbeeld gedaan door bijvoorbeeld het volgende te vragen: "*Welk vak vind je leuk op school?*", of het volgende uit te leggen: "*Er zijn veel vaste patronen waarin je terug kan vallen thuis*". Daarnaast werd gesproken over hoe het kind zijn toekomst ziet en waar het mogelijk fout gaat volgens het kind. (zie Tabel 3.1, Bijlage 3)

Gekeken naar de verschillende arrondissementen wordt gemiddeld 'weinig/matig' tot 'matig' gepraat over de thuissituatie van het kind ($M=3.67$, $SD=1.40$, $n=118$). In Utrecht is hier gemiddeld het meeste, namelijk 'matig' tot 'veel', aandacht aan besteed ($M=4.64$, $SD=.67$, $n=11$), terwijl in Maastricht hier het minste, namelijk 'weinig', aandacht aan is besteed ($M=2.00$, $SD=1.41$, $n=2$). Over alternatieve zorg wordt gemiddeld 'matig' tot 'veel' gepraat ($M=4.14$, $SD=1.40$, $n=58$). Hierbij wordt in Utrecht ($M=2.14$, $SD=1.95$, $n=7$) en Maastricht ($M=2.00$, $SD=1.41$, $n=2$) gemiddeld het minst gepraat over de alternatieve zorg. Tenslotte is gekeken naar het praten over de problemen rondom het kind. Dit is in Alkmaar het meest gedaan ($M=4.60$, $SD=.89$, $n=5$) en in Den Bosch het minst ($M=1.00$, $n=1$). Gemiddeld over alle arrondissementen is er 'weinig/matig' tot 'matig' gesproken over de problemen van het kind ($M=3.68$, $SD=1.51$, $n=87$; zie Tabel 3.2 Bijlage 3).

Verder is gekeken naar de verschillende leeftijden (zie Tabel 3.3, Bijlage 3). Wat betreft het bespreken van de thuissituatie liggen de gemiddelden van alle leeftijden tussen 'weinig/matig' en 'matig' ($M=3.57$, $SD=1.39$, $n=91$). Over het algemeen wordt er

meer over alternatieve zorg gepraat naarmate de leeftijd toeneemt ($M=4.23$, $SD=.1.18$, $n=39$), met als uitschieter naar beneden een leeftijd van 16 jaar ($M=3.80$ $SD=1.30$, $n=5$). Daarnaast wordt gemiddeld over alle leeftijden 'weinig/matig' tot 'matig' gepraat over de problemen van het kind ($M=3.42$, $SD=1.60$, $n=59$). Het laagste gemiddelde is gevonden bij de leeftijd van 11 jaar ($M=1.00$, $n=1$). Bij 16-jarige kinderen wordt er gemiddeld het meest gepraat over hun problemen ($M=4.71$, $SD=.49$, $n=7$).

Tenslotte is gekeken naar de verschillende zaken (zie Tabel 3.4, Bijlage 3). Bij OTS-zaken ($M=3.85$, $SD=1.22$, $n=48$) en UHP-zaken ($M=3.76$, $SD=1.48$, $n=37$) wordt gemiddeld 'weinig/matig' tot 'matig' gesproken over de thuissituatie, terwijl hier bij gesloten jeugdzorg gemiddeld 'weinig' tot 'weinig/matig' over wordt gesproken ($M=2.96$, $SD=1.51$ $n=26$). De alternatieve zorg wordt binnen OTS-zaken gemiddeld 'weinig' tot 'weinig/matig' besproken ($M=2.58$, $SD=1.98$, $n=12$). Bij UHP-zaken ($M=4.33$, $SD=1.09$, $n=24$) en gesloten jeugdzorgzaken ($M=4.83$, $SD=.38$, $n=18$) wordt dit gemiddeld 'matig' tot 'veel' besproken. Gekeken naar het praten over de problemen van het kind wordt hier bij OTS-zaken ($M=3.53$, $SD=1.38$, $n=34$) en UHP-zaken ($M=3.60$, $SD=1.43$, $n=30$) gemiddeld 'weinig/matig' tot 'matig' over gepraat. Bij gesloten jeugdzorgzaken wordt er gemiddeld 'matig' tot 'veel' over de problemen van het kind gepraat ($M=4.13$, $SD=1.26$, $n=16$).

3.2 Ruimte voor het eigen verhaal

Er is in de kinderverhoren over het algemeen aan het kind gevraagd om zijn eigen verhaal te vertellen ($M=1.05$, $SD=.22$, $n=81$). Het grootste deel van de kinderrechters geeft het kind hier de ruimte voor (95.1%). Geen enkele kinderrechter doet dit niet. De Cohen's Kappa is goed ($\kappa=.65$). De volgende variabelen zijn gemeten met een driepuntsschaal waarin een score van 1 'een beetje' en een score van 3 'veel' betekende. Er zijn over het algemeen 'gemiddeld' tot 'veel' gesloten vragen ($M=2.43$, $SD=.63$, $n=69$) en open vragen ($M=2.65$, $SD=.67$, $n=86$) gesteld. Open vragen zijn bijvoorbeeld als volgt gesteld: "*Hoe ga je dat oplossen?*" en "*Hoe wil jij dat dan?*". Bij het stellen van gesloten ($\kappa=.41$) en open vragen ($\kappa=.42$) is de Cohen's Kappa redelijk. Ook is gekeken in hoeverre de kinderrechters de kinderen rustig laten uitpraten. Dit is 'gemiddeld' tot 'veel' gedaan ($M=2.77$, $SD=.55$, $n=69$). De meeste kinderrechters doen dit veel (82.6%). Hier is de Cohen's Kappa is gering ($\kappa=.17$). Ook is opgemerkt dat de kinderrechter het kind aanmoedigt tot spreken, dit doet hij bijvoorbeeld door te vragen: "*Wil jij er iets van zeggen?*" (zie Tabel 3.5, Bijlage 3).

Er is een vergelijking gemaakt tussen de verschillende arrondissementen wat betreft de ruimte die het kind krijgt om zijn verhaal te doen (zie Tabel 3.6, Bijlage 3). Over het algemeen krijgt het kind deze ruimte in alle arrondissementen ($M=1.05$, $SD=.22$, $n=81$). In bijna alle arrondissementen is 'gemiddeld' tot 'veel' gebruik gemaakt van gesloten vragen ($M=2.43$, $SD=.63$, $n=69$). In Roermond ($M=1.75$, $SD=.50$, $n=4$) en

Middelburg ($M=1.50$, $SD=.58$, $n=4$) wordt 'een beetje' tot 'gemiddeld' gebruik gemaakt van gesloten vragen. Open vragen worden 'gemiddeld' tot 'veel' gebruikt bij alle arrondissementen ($M=2.63$, $SD=.67$, $n=86$). De ruimte die het kind krijgt om rustig uit te praten is eveneens 'gemiddeld' tot 'veel' ($M=2.77$, $SD=.55$, $n=69$).

Er is ook gekeken naar eventuele verschillen in leeftijden. Hier zijn geen bijzonderheden gevonden in de verschillen tussen de gemiddelden (zie Tabel 3.7, Bijlage 3).

Tenslotte is gekeken naar verschillende soorten zaken en de ruimte die gegeven is voor het eigen verhaal. Tussen OTS-zaken, UHP-zaken en gesloten jeugdzorgzaken zijn geen noemenswaardige verschillen gevonden (Zie Tabel 3.8, Bijlage 3).

3.3 Gesprekstechnieken

De kinderrechters maken gemiddeld 'weinig/matig' tot 'matig' gebruik van samenvatten/parafraseren ($M=3.81$, $SD=1.42$, $n=122$) tijdens het kinderverhoor (Zie Tabel 4.1, Bijlage 4). Voorbeelden hiervan zijn: "*Dus als ik het goed begrijp...*" of "*In andere woorden...*". De meeste kinderrechters doen dit 'veel' (48.4%). De Cohen's Kappa is redelijk ($\kappa=.56$). Gemiddeld wordt 'matig' tot 'veel' interesse getoond ($M=4.59$, $SD=.68$, $n=126$). De Cohen's Kappa is voldoende ($\kappa=.62$). Bij geen van de kinderverhooren is 'niet' ingevuld. Er is op verschillende manieren interesse getoond: door middel van knikken, vragen om voorbeelden of vragen om uitleg. Het aanmoedigen tot spreken, bijvoorbeeld 'hummert' of "*oké*" of "*ja, ja*" zeggen, is gemiddeld 'matig' tot 'veel' gedaan door de kinderrechters ($M=4.54$, $SD=1.03$, $n=87$). Het grootste deel van de kinderrechters moedigt 'veel' aan (78.2%). De Cohen's Kappa is gering ($\kappa=.09$). Er werd tijdens het kinderverhoor gemiddeld 'matig' tot 'veel' begrip getoond door de kinderrechters ($M=4.10$, $SD=1.10$, $n=127$). De Cohen's Kappa is matig ($\kappa=.37$). Tot slot complimenteren de kinderrechters het kind gemiddeld 'weinig' tot 'weinig/matig' tijdens het kinderverhoor ($M=2.43$, $SD=1.50$, $n=87$). De meeste kinderrechters complimenteren niet (42.5%). De Cohen's Kappa is redelijk ($\kappa=.47$).

Er is gemiddeld 'weinig/matig' tot 'matig' gebruik gemaakt van samenvatten/parafraseren ($M=3.81$, $SD=1.42$, $n=122$), waarbij in Maastricht ($M=5.00$, $SD=.00$, $n=4$) en Den Bosch ($M=5.00$, $n=1$) het meest gebruik is gemaakt van deze gesprekstechniek en in Roermond ($M=1.75$, $SD=1.50$, $n=4$) het minst. Gekeken naar de gesprekstechniek het tonen van interesse is hier bij alle arrondissementen 'matig' tot 'veel' gebruik van gemaakt ($M=4.59$, $SD=.68$, $n=126$). Bij het aanmoedigen tot spreken is over het algemeen 'matig' tot 'veel' gebruik gemaakt ($M=4.54$, $SD=1.01$, $n=87$), met als uitschieters omlaag Middelburg ($M=3.86$, $SD=1.95$, $n=7$) en Den Bosch ($M=1.00$, $n=1$). Het tonen van begrip wordt eveneens gemiddeld 'matig' tot 'veel' toegepast ($M=4.10$, $SD=1.10$, $n=127$). Deze gesprekstechniek is het minst toegepast in Maastricht ($M=2.33$, $SD=1.16$, $n=3$) en het meeste in Den Bosch ($M=5.00$, $n=1$). Als laatste is

gekeken naar het complimenteren. In bijna alle arrondissementen wordt hier 'niet' tot 'weinig/matig' gebruik van gemaakt ($M=2.43$, $SD=1.50$, $n=87$). Almere is de enige die hoger scoort op deze variabele, namelijk 'weinig/matig' tot 'matig' ($M=3.50$, $SD=2.12$, $n=2$). (Zie Tabel 4.2, Bijlage 4)

Samenvatten/parafraseren is gemiddeld over bijna alle leeftijden 'weinig/matig' tot 'veel' gebruikt ($M=3.59$, $SD=1.45$, $n=91$). Deze gesprekstechniek is echter 'weinig' tot 'weinig/matig' gebruikt bij 9 ($M=2.00$, $n=1$) en 11 jaar ($M=2.33$, $SD=1.53$, $n=3$). Kinderrechters tonen gemiddeld over alle leeftijden 'matig' tot 'veel' interesse ($M=4.49$, $SD=.73$, $n=95$). Bij bijna alle leeftijden is 'matig' tot 'veel' gebruik gemaakt van het aanmoedigen tot spreken ($M=4.50$, $SD=1.13$, $n=56$), behalve bij een leeftijd van 11 jaar, waar 'weinig' gebruik wordt gemaakt van deze gesprekstechniek ($M=2.00$, $n=1$). Het tonen van begrip ligt bij alle leeftijden tussen 'weinig/matig' en 'veel' ($M=4.00$, $SD=1.13$, $n=94$). Tenslotte is er over bijna alle leeftijden 'niet' tot 'weinig/matig' gebruik gemaakt van complimenteren ($M=2.32$, $SD=1.41$, $n=60$), met als uitzondering een leeftijd van 9 jaar, waar 'matig' gebruik is gemaakt van deze gesprekstechniek ($M=4.00$, $n=1$) (zie Tabel 4.3, Bijlage 4).

Als laatste zijn de gesprekstechnieken vergeleken aan de hand van de drie verschillende soorten zaken. Hier zijn echter geen opmerkelijke verschillen gevonden aangezien de gemiddelden van de zaken per gesprekstechniek dicht bij elkaar liggen (zie Tabel 4.4, Bijlage 4).

3.4 Stemgebruik

Bij het kijken naar het spreektempo is gebleken dat er door de kinderrechters tijdens het kinderverhoor gemiddeld gesproken werd met een 'gemiddeld' spreektempo ($M=3.01$, $SD=.58$, $n=129$) (Zie Tabel 5.1, Bijlage 5). Tevens is ook het meest met een 'gemiddeld' spreektempo gesproken (66.7%). De observanten hebben geen 'laag' en geen 'hoog' spreektempo waargenomen en zij hebben enkele 'matig lage' (16.3%) en 'matig hoge' spreektempo's (17.1%) waargenomen. De Cohen's Kappa is matig ($\kappa=.21$). Daarnaast blijkt dat kinderrechters gemiddeld met een 'gemiddeld' spreekvolume spreken ($M= 3.04$, $SD=.57$, $n=129$). Ook hier is het meest (77.5%) met een 'gemiddeld' spreekvolume gesproken. Het hoogst waargenomen is een 'hard' spreekvolume (3.1%) en als laagste is een 'matig zacht' spreekvolume (10.9%) waargenomen. Bij een observatie is de volgende opmerking gemaakt: '*Kinderrechter begon zacht, maar ging wat harder praten*'. Hiervoor is een 'gemiddeld' spreektempo gegeven. De Cohen's Kappa is matig ($\kappa=.30$). De gemiddelde articulatie waarmee kinderrechters hebben gesproken ligt bij een 'gemiddelde' articulatie ($M=3.21$, $SD=.53$, $n=129$). Dit is daarnaast ook het meest geobserveerde articulatieniveau (79.8%). Het hoogste dat is waargenomen is een 'overdreven' articulatie (3.9%). Als laagste is een 'matig onduidelijke' articulatie (1.6%) waargenomen. De Cohen's Kappa is matig ($\kappa=.39$). Ten slotte is er bij intonatie een

gemiddelde gevonden dat ligt tussen een 'vriendelijke' en 'gemiddelde' intonatie ($M=2.53$, $SD=.81$, $n=129$). Er werd het meest met een 'gemiddelde' intonatie gesproken (45.7%). Het laagste wat bij intonatie is waargenomen is een 'te vriendelijke' intonatie (10.9%). Als hoogste is een 'streng intonatie' waargenomen (9.3%). De Cohen's Kappa is matig ($\kappa=.34$).

De gevonden verschillen tussen de gemiddelden van de arrondissementen zijn klein. Er is geen arrondissement dat eruit springt als het gaat om tempo, volume, articulatie of intonatie aangezien alle gemiddelden rond 'gemiddeld' liggen (zie Tabel 5.2, Bijlage 5).

Tevens is er gekeken naar verschillen in stemgebruik van de kinderrechters bij verschillende leeftijden. Ook hier liggen de gemiddelden dicht bij elkaar. Het spreekvolume van de kinderrechters ligt bij alle leeftijden rond 'gemiddeld', maar bij negenjarigen wordt met een 'matig zacht' volume gesproken ($M=2.00$, $n=1$). De intonatie van de kinderrechters lijkt minder vriendelijk te worden naarmate de leeftijd van het kind toeneemt (zie Tabel 5.3, Bijlage 5). De enige uitzondering op deze trend is de leeftijd van 14 jaar. Deze uitschieter naar beneden heeft een gemiddelde van $M=1.92$ ($SD=.64$, $n=13$).

Tenslotte is per soort zaak gekeken of het stemgebruik verschilt. Hier zijn geen noemenswaardige verschillen uit voortgekomen (zie Tabel 5.4, Bijlage 5).

3.5 Taalgebruik

Gemiddeld genomen hebben de kinderrechters een 'makkelijke' tot 'gemiddelde' moeilijkheidsgraad met betrekking tot het taalgebruik ($M=2.69$, $SD=.71$, $n=127$) (zie Tabel 6.1, Bijlage 6). Het grootste deel van de kinderrechters (64.6%) gebruikt een gemiddelde moeilijkheidsgraad. De Cohen's Kappa is gering ($\kappa=.17$). Het jargongebruik van de kinderrechters heeft een geobserveerd gemiddelde tussen 'niet' en 'weinig' ($M=1.55$, $SD=.78$, $n=128$). De meeste kinderrechters gebruiken geen jargon (61.7%). Geen enkele kinderrechter maakt veel gebruik van jargon. De Cohen's Kappa is matig ($\kappa=.29$). Het gemiddelde van het gebruik van afkortingen ligt op $M=1.40$ ($SD=.63$, $n=127$) dus tussen 'niet' en 'weinig' in. De meeste kinderrechters maakten geen gebruik van afkortingen (67.7%). Geen enkele kinderrechter maakte gebruik van 'matig' of 'veel' afkortingen. De Cohen's Kappa is redelijk ($\kappa=.60$). Verduidelijkingen zijn door de kinderrechters gemiddeld 'weinig/matig' tot 'matig' vaak gebruikt ($M=3.55$, $SD=1.54$, $n=126$). Opvallend is dat de meeste kinderrechters veel gebruik maken van verduidelijkingen (40.5%) maar dat ook een redelijke groep kinderrechters niet of matig gebruik maken van verduidelijkingen (beide 19%). Er wordt aangegeven dat de termen *ondertoezichtstelling* en *uithuisplaatsing* vaak aan de gehoorde kinderen worden uitgelegd door kinderrechters. De Cohen's Kappa is matig ($\kappa=.35$). Het begrip wordt in 55 van de geobserveerde zaken getoetst. Het gemiddelde ligt tussen 'ja' en 'gedeeltelijk'

($M=1.66$, $SD=.80$, $n=101$). De kinderrechtters toetsen vaak het begrip door eerst samen te vatten wat is gezegd en vervolgens vragen te stellen aan het kind ("Heb je het begrepen?", "Is alles zo duidelijk?" of "Snap je wat er gezegd is?"). De Cohen's Kappa is redelijk ($\kappa=.55$).

Kinderrechtters gebruiken gemiddeld over bijna alle arrondissementen taalgebruik met een makkelijke tot gemiddelde moeilijkheidsgraad ($M=2.69$, $SD=.71$, $n=127$). In Groningen wordt gesproken met het meest moeilijke taalgebruik ($M=3.57$, $SD=.54$, $n=7$). Op de variabele jargongebruik scoren alle arrondissementen tussen 'niet' en 'weinig/matig' ($M=1.55$, $SD=.78$, $n=128$). Wat betreft het gebruik van afkortingen liggen alle gemiddelden van de arrondissementen rond 'niet' tot 'weinig' ($M=1.40$, $SD=.63$, $n=127$). Verduidelijkingen worden het meest gebruikt in Den Bosch ($M=5.00$, $n=1$) en Utrecht ($M=4.79$, $SD=.58$, $n=14$). In Assen maakt men met een gemiddelde van $M=1.00$ ($SD=.00$, $n=6$) het minst gebruik van verduidelijkingen. Over het algemeen wordt er 'weinig/matig' tot 'matig' gebruik gemaakt van verduidelijkingen ($M=3.55$, $SD=1.54$, $n=126$). Het begrip is getoetst aan de hand van een driepuntsschaal. Over het algemeen wordt het begrip door de kinderrechtters over alle arrondissementen 'ja' tot 'gedeeltelijk' getoetst ($M=1.66$, $SD=.80$, $n=101$). Er wordt het minst getoetst door de kinderrechtters van Maastricht ($M=3.00$, $SD=.00$, $n=2$). De arrondissementen waar kinderrechtters het vaakst het begrip toetsen zijn Alkmaar ($M=1.00$, $SD=.00$, $n=3$) en Den Bosch ($M=1.00$, $n=1$) (zie Tabel 6.2, Bijlage 6).

Vervolgens is aan de hand van leeftijd gekeken naar verschillen in taalgebruik door de kinderrechtter. Binnen deze analyse zijn weinig bijzondere resultaten naar voren gekomen, gezien de gemiddelden dicht bij elkaar liggen (zie Tabel 6.3, Bijlage 6). Bij de variabele verduidelijking is dit niet het geval. Bij een leeftijd van 15 jaar werd het minst gebruik gemaakt van verduidelijking, namelijk 'weinig' tot 'weinig/matig' ($M=2.68$, $SD=1.56$, $n=22$), waar dit bij een leeftijd van 12 jaar het meest was, namelijk 'matig' tot 'veel' ($M=4.33$, $SD=1.21$, $n=6$).

Als laatste zijn er vergelijkingen gemaakt tussen de soorten zaken. Tussen OTS-UHP en gesloten jeugdzorgzaken zijn geen noemenswaardige verschillen gevonden wat betreft taalgebruik (zie Tabel 6.4, Bijlage 6).

4. Conclusie en discussie

In dit onderzoek is getracht antwoord te geven op de volgende hoofdvraag: "In hoeverre houdt de kinderrechtter in jeugdbeschermingszaken rekening met de participatie van het kind door middel van de inhoud en vorm van het gesprek tijdens het kinderverhoor?". Om deze vraag te beantwoorden is gekeken naar de ruimte die het kind krijgt om zijn eigen verhaal te doen, het bespreken van de persoonlijke omstandigheden en naar de verschillende technieken die de kinderrechtter toepast, zoals gesprekstechnieken, stemgebruik en taalgebruik.

4.1 Persoonlijke omstandigheden

Er wordt over het algemeen 'weinig/matig' tot matig veel gepraat over zowel de thuissituatie, de situatie in de alternatieve zorg en de problemen rondom het kind. Het horen van het kind zorgt ervoor dat de rechter een beter beeld krijgt van de fysieke en emotionele toestand van het kind (Jenkins, 2008). Het is daarom erg belangrijk om over de persoonlijke omstandigheden te praten. Ondanks het feit dat hier al veel aandacht aan geschonken wordt is het wenselijk dat kinderrechters hier nog meer bij stil staat.

Kijkend naar alle arrondissementen wordt er gemiddeld 'weinig/matig' tot 'matig' gepraat over de thuissituatie, 'matig' tot 'veel' over de alternatieve zorg en 'weinig/matig' tot 'matig' over de problemen rondom het kind. Er wordt aandacht besteedt aan de persoonlijke omstandigheden maar er zou meer over gepraat kunnen worden en meer aandacht hiervoor is gewenst. Betreft de leeftijden wordt er meer over de alternatieve zorg gepraat naarmate de leeftijd toeneemt. Bij een 16-jarige wordt het meest gepraat over hun problemen. Bij gesloten jeugdzorg wordt meer over de problemen van het kind gepraat dan bij OTS-zaken en UHP-zaken. Bij UHP-zaken en gesloten jeugdzorgzaken wordt alternatieve zorg het meest besproken. Beide bevindingen lijken logisch aangezien alternatieve zorg hier meer van toepassing is en een kind in gesloten jeugdzorg wellicht meer problemen ervaart. De thuissituatie wordt bij OTS-, UHP- en gesloten jeugdzorgzaken gemiddeld 'weinig' tot 'matig' besproken maar aangezien het uiteindelijke doel is dat het kind weer thuis kan gaan wonen is het wenselijk dat hier meer aandacht aan besteedt wordt.

4.2 Ruimte voor het eigen verhaal

Aan de hand van de data wordt niet duidelijk of er in alle gevallen de ruimte aan het kind wordt gegeven om zijn eigen verhaal te vertellen aangezien er bij 57 kinderverhoren niets is ingevuld. Zowel gesloten als open vragen werden veel gesteld en het kind kon 'gemiddeld' tot 'veel' rustig uitspreken. De kinderrechter moedigde het kind vooral aan door open vragen te stellen. Aangezien er bij meerdere kinderverhoren niets is ingevuld bij de ruimte die het kind krijgt om zijn eigen verhaal te vertellen is het van belang hier meer aandacht aan te besteden.

In alle arrondissementen wordt ruimte gegeven om het eigen verhaal te vertellen. Dit wordt in Middelburg en Roermond minder door gesloten dan door open vragen gedaan. Verder zat er geen verschil tussen de arrondissementen. Meer open vragen in Middelburg en Roermond kunnen ervoor zorgen dat het kind aangemoedigd wordt zijn eigen verhaal te vertellen. Qua verschillende leeftijden worden er geen opmerkelijke verschillen gevonden. Bij elke leeftijd wordt er ruimte gegeven voor het eigen verhaal aan de hand van zowel 'gemiddeld' tot 'veel' open als gesloten vragen en het rustig laten uitpraten van het kind. Bij elke soort zaak ruimte gegeven om het eigen verhaal te vertellen. Bij iedere zaak wordt dit gemiddeld evenveel door gesloten als open vragen

gedaan en het kind krijgt de tijd om rustig uit te praten. Deze resultaten zijn geruststellend. Er wordt overal aandacht besteedt aan het eigen verhaal van het kind.

4.3 Gesprekstechnieken

Tijdens het kinderverhoor wordt er qua gesprekstechnieken het meest gebruik gemaakt van interesse tonen en het aanmoedigen tot spreken. Het minst wordt het complimenteren toegepast door de kinderrechter. In Middelburg en Den Bosch werd het aanmoedigen tot spreken minder geobserveerd dan in andere arrondissementen. Ter aanbeveling zouden de kinderrechters hier meer aandacht aan kunnen besteden. Opmerkelijk is dat in bijna alle arrondissementen 'niet' tot 'weinig/matig' gebruik werd gemaakt van de gesprekstechniek complimenteren. Dit zou er toe kunnen leiden dat het kind het kinderverhoor emotioneler ervaart dan nodig en zich minder vrij voelt om het eigen verhaal te vertellen (Saywitz, Comparo & Romanoff, 2010). In alle arrondissementen is het daarom van belang meer aandacht te besteden aan de gesprekstechniek complimenteren. De gesprekstechniek samenvatten/parafraseren wordt het minst gebruikt op 9-jarige en 11-jarige leeftijd. De gesprekstechniek aanmoedigen tot spreken wordt op alle leeftijden 'matig' tot 'veel' gebruikt, behalve bij een leeftijd van 11 jaar. Dit zou verklaard kunnen worden door het ouder worden van het kind. Naarmate het kind ouder wordt, behoeft hij wellicht minder aanmoediging tot spreken. Er werden zijn opmerkelijke verschillen tussen de gesprekstechnieken en verschillende soorten zaken gevonden. De gesprekstechnieken blijken vergelijkbaar ongeacht de zaak waar het omgaat.

4.4 Stemgebruik

De gevonden verschillen tussen de gemiddelden in de verschillende arrondissementen zijn klein. Kijkend naar de verschillen in stemgebruik van de kinderrechters bij verschillende leeftijden liggen de gemiddelden erg dicht bij elkaar. Het spreekvolume van de kinderrechters ligt ook bij alle leeftijden rond 'gemiddeld', echter bij negenjarigen wordt er met een 'matig zacht' volume gesproken. De intonatie van de kinderrechters lijkt minder vriendelijk te worden naarmate de leeftijd van het kind toeneemt. Intonatie geeft betekenis aan een zin, maar meer van belang is dat er een emotie, een mening of een verwachting uit afgeleid kan worden (Boves & van Dijk, 2011). Het is belangrijk om de intonatie aan het kind aan te passen, wil het kind zich op z'n gemak voelen. Aangezien kinderen in een kinderverhoor altijd minderjarig zijn en dus nog niet volledig ontwikkeld is het niet wenselijk dat de intonatie van kinderrechters minder vriendelijk wordt naarmate ze ouder worden aangezien ze daardoor een verkeerde betekenis aan de zin zouden kunnen geven. Er zijn geen noemenswaardige verschillen gevonden tussen de soort zaak en het stemgebruik.

4.5 Taalgebruik

Het begripsniveau van minderjarigen ligt lager dan van volwassenen waardoor

lastig taalgebruik in een kinderverhoor vermeden moet worden (Rap & Weijers, 2011). In Groningen wordt het meest gesproken met moeilijk taalgebruik. Het is dus van belang dat Groningen hier meer aandacht aan besteedt. In alle arrondissementen wordt amper vakjargon gebruikt. Dit komt overeen met wat wordt aanbevolen in eerder onderzoek. Om gerechtelijke procedures begrijpelijk voor kinderen te maken is van belang dat zo min mogelijk gebruik wordt gemaakt van vaktaal en afkortingen die niet duidelijk zijn voor het kind (Rap & Weijers, 2011). Over het algemeen wordt het begrip door de kinderrechters over de arrondissementen 'ja' tot 'gedeeltelijk' getoetst. In Maastricht wordt dit het minste gedaan. Het is van belang dat kinderrechters dit vooral in Maastricht meer bewust gaan doen. Kinderen kunnen namelijk angstig worden tijdens het verhoor wanneer zij niet begrijpen wat er gebeurt (Saywitz, Camparo & Romanoff, 2010). Gevonden is dat op de leeftijd van 12 jaar het meest gebruik is gemaakt van verduidelijking en op 13-jarige leeftijd het minst. Kinderrechters zouden meer rekening moeten houden met de leeftijd van het kind. Bekend is dat kinderen meer cognitieve vaardigheden bezitten naarmate ze ouder worden (Schuytplot, 1999). Om participatie te optimaliseren zou hier beter op gelet moeten worden, zeker bij kinderen tot 14 jaar (Schuytplot, 1999). Bij de vergelijking tussen de soort zaken en taalgebruik zijn geen noemenswaardige verschillen gevonden, wat zou betekenen dat de kinderrechters hun taalgebruik niet aanpassen ongeacht om welke zaak het gaat.

4.6 Participatie van het kind

Aan de hand van de vijf onderzochte aspecten is geprobeerd antwoord te geven op de onderzoeksvraag. Er is geprobeerd in kaart te brengen in hoeverre de kinderrechter rekening houdt met de participatie van het kind tijdens een kinderverhoor. Concluderend kan gezegd worden dat kinderrechters in kinderverhoren gemiddeld scoren op de verschillende aspecten maar bij elk aspect is ruimte voor verbetering. Het is van belang dat kinderrechters meer bewust gaan handelen om de participatie van de kinderen in het kinderverhoor te bevorderen. In de verschillende jeugdbeschermingszaken wordt 'weinig' tot 'matig' over de thuissituatie gepraat, complimenteren de kinderrechters weinig, wordt de intonatie van de kinderrechter minder vriendelijk nadat kinderen ouder worden en gebruikt de kinderrechter minder verduidelijkingen op oudere leeftijd. Het is wenselijk dat hier meer aandacht aan besteedt wordt zodat het kind zich vrijer voelt om het eigen verhaal te vertellen en het kinderverhoor niet emotioneler ervaart dan nodig.

4.7 Limitaties

4.7.1. Steekproef

De gehele dataset bedroeg 138 kinderverhoren, verdeeld over dertien arrondissementen. De kinderverhoren waren niet evenredig verdeeld over deze arrondissementen. Bij de rechtbank in Amsterdam waren de meeste kinderverhoren

geobserveerd, namelijk 40. De minste kinderverhooren zijn geobserveerd bij de rechtbank in Den Bosch, namelijk 2. Hierdoor wordt het bemoeilijkt generaliserende uitspraken naar aanleiding van deze dataset te doen. Den Bosch is wel meegenomen in de gemiddelden aangezien anders relevante data verloren zou zijn gegaan. Dit heeft gevolgen voor de betrouwbaarheid.

4.7.2. Instrument

Voorafgaand aan de observaties zijn geen grondige afspraken gemaakt over de manier van invullen van deze lijsten. Zowel de vijfpuntsschalen als de open onderdelen konden hierdoor verschillend geïnterpreteerd worden. Dit leidt tot subjectiviteit bij het invullen van de observatielijsten. Hiernaast is door de studenten, die de dataset hebben gemaakt, een eigen waardering gegeven aan de vijfpuntsschaal. De waardering, die gegeven is, loopt niet evenredig op, zoals wel bedoeld is bij een Likert-schaal. Nummer vier wordt namelijk als 'matig' gezien en vijf als 'veel'. Dit is een te grote stap, wanneer gekeken wordt naar de waardering van de getallen één tot en met vier. Dit heeft tot gevolg dat de resultaten en conclusies van de deelvragen wellicht anders worden verwoord in deze thesis dan daadwerkelijk het geval is.

4.7.3. Validiteit en betrouwbaarheid

De observatielijsten zijn ingevuld door studenten in de jaren 2009 tot 2013 en in een databestand gezet door studenten van het jaar 2014-2015. Het is mogelijk dat de studenten die de dataset gemaakt hebben, onderdelen van de ingevulde observatielijsten anders hebben geïnterpreteerd dan de observatoren hebben bedoeld. Hierdoor komt de begripsvaliditeit in het geding. Wanneer er twee verschillende observatoren zijn binnen een onderzoek, is het gebruikelijk de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid te berekenen. Binnen deze thesis is dit ook gedaan. Echter, over de jaren 2009 tot 2013 zijn de observaties gedaan door veel verschillende studenten van zowel de Universiteit Utrecht als de Universiteit in Leiden. Aangezien het niet telkens dezelfde twee observatoren waren is de Cohen's Kappa berekend. Bij meerdere variabelen is er sprake van een geringe of matige Cohen's Kappa. Deze resultaten moeten met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Er moet rekening gehouden worden met het feit dat niet alle observatielijsten volledig waren ingevuld. Hierdoor ontbraken relevante gegevens. Omdat de observatielijsten door andere studenten waren ingevuld waren deze gegevens niet meer te achterhalen. Ook spraken observatoren elkaar tegen in dezelfde observatie waardoor de gemiddelden soms erg uiteenliepen.

Een laatste discussiepunt is aangaande de leeftijden van de kinderen bij wie een kinderverhoor is afgenomen. In verscheidene observatielijsten is benoemd dat er meerdere kinderen zijn gehoord. Echter, vaak is de observatielijst dan maar voor één kind ingevuld. Hierdoor is het lastig te zeggen welk kind dit was. De gemiddelden in alle

resultaten aangaande de leeftijden van de kinderen zijn hierdoor gebaseerd op de leeftijden van de eerste variabele; Leeftijdkind1. Dit houdt in dat wanneer meerdere kinderen aanwezig waren, er vanuit is gegaan dat het eerst genoteerde kind is gehoord. Hiermee komt de betrouwbaarheid in het geding, aangezien het niet zeker is of het gehoorde kind ook daadwerkelijk het eerst genoteerde kind was.

4.8 Aanbevelingen

De aanbevelingen voor vervolgonderzoek vloeien voort uit bovenstaande discussiepunten. De validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek is in het geding gekomen door een aantal aspecten. Het is van belang dat in vervolgonderzoek de observaties gedaan worden door degene die het onderzoek verrichten. Hierbij moeten deze observatoren tevens de dataset maken, zodat eventuele missende informatie achterhaalt kan worden en onduidelijkheden en subjectiviteit verminderd worden. Hierdoor is geen ruimte voor eigen interpretatie van de ingevulde observatielijsten en dus geen sprake van discrepantie. Verder moeten alle aspecten van de observatielijsten van tevoren specifiek worden gedefinieerd, zodat deze ook tijdens het invullen niet gevoelig zijn voor subjectiviteit. Tot slot wordt aanbevolen om de observaties evenredig te verdelen over de verschillende arrondissementen, zodat de resultaten binnen de verschillende rechtbanken beter kunnen worden generaliseerd.

Desalniettemin heeft dit onderzoek informatie opgeleverd over de participatie van het kind tijdens kinderverhoren, de rol van de kinderrechter bij het kinderverhoor en het belang hiervan. Dit onderzoek is gebaseerd op een grote dataset en daarom een eerste stap naar vervolgonderzoek in de toekomst. Vervolgonderzoek is nodig om uiteindelijk zo goed mogelijk in het belang van het kind te kunnen handelen in jeugdbeschermingszaken.

5. Literatuurlijst

- Archard, D., & Skivenes, M. (2009). Hearing the child. *Child and Family Social Work, 14*, 391-399. doi:10.1111/j.1365-2206.2008.00606.x
- Bell, A., & Smith, D. (2005). *Succesvolle gespreksvoering*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.
- Berends, I. E., Campbell, E. E., Wijgergangs, E., & Bijl, B. (2010). *Bescherming bekeken*. Duivendrecht: PI Research.
- Bockstaele, M., & de Clerq, B. (2014). *Verhoren van minderjarigen en kwetsbare volwassenen*. Antwerpen: Maklu.
- Boves, T., & van Dijk, M. (2011). *Contact maken op school, motiveren, leidinggeven en samenwerken in het voortgezet onderwijs*. Assen, Nederland: Uitgeverij Koninklijke van Gorcum BV.
- Brummelaar M. ten, & Kalverboer, M. (2011). *Kinderen, kinderrechten en de strafrechtelijke procedure. Het belang van het kind in het jeugdstraf(proces)recht*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Bruning, M.R. (2001). *Rechtvaardiging van Kinderbescherming: naar een nieuw maatregelenpakket na honderd jaar kindbescherming*. VU Amsterdam, Deventer: Kluwer Rechtswetenschappelijke publicaties.
- Bruning, M. R. (2011). De cliënt in de jeugdzorg en jeugdbescherming vanuit juridisch perspectief [Electronic version]. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht, 4*, 78-86.
- Bruning, M. R. (2013). Zorg om het kind. Bescherming van minderjarigen en het gezondheidsrecht [Electronic version]. *Tijdschrift voor Gezondheidsrecht, 37*, 115-135.
- Carter, C. A., Bottoms, B. L., & Levine, M. (1996). Linguistic and socioemotional influences on the accuracy of children's reports. *Law and Human Behavior, 20*, 335.
- Delfos, M. F. (2011). *Ik heb ook wat te vertellen. Communiceren met pubers en adolescenten*. Amsterdam: SWP.
- Flin, R. H., Stevenson, Y., & Davies, G. M. (1989). Children's knowledge of court proceedings. *British Journal of Psychology, 80*, 285-297.
- Hemrica, J., & Heyting F. (2002). Impliciete denkbeelden over de kindertijd. Analyse van discussies over inspraak van kinderen in echtscheidingsprocedures [Electronic version]. *Pedagogiek, 4*, 295-306.
- Heppling, K., & Volkens, B. (2014). Horen, zwijgen en spreken op de combizitting [Electronic version]. *Nederlands Juristenblad, 3*, 178-184.
- Hodgkin, R., & Newell, P. (2002). *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*. New York, NY: United Nations Children's Fund.

- Hout, A. van, & Spinder, S. (2001). *De gezinsvoogd als jongleur. Een methodisch handboek voor het (gezins) voogdij werk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Janssen, L. (2013). *Jeugdrecht begrepen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Jenkins, J. J. (2008). Listen to me! Empowering youth and courts through increased youth participation in dependency hearings. *Family Court Review*, 1, 163-179.
- Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33, 159-174. doi:10.2307/2529310
- Lang, G., & van der Molen, H.T. (2014) *Psychologische gespreksvoering*. Baarn, Nederland: Uitgeverij Nelissen.
- Levering, B., & Kinneging, A. (2007). *In het belang van het kind gezien vanuit het kind en gezien vanuit de overheid*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Linden, A. P. van der, Siethoff, F. G. A. ten, & Zeijlstra- Rijnstra, A. E. I. J. (2009). *Jeugd en recht*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Looten, D. M. (2013). Kinderbeschermingsmaatregelen. In van de Putte, E. M., Lukkassen, I. M. A., Russel, I. M. B., & Teeuw, A. H. (Eds.), *Medisch handboek kindermishandeling* (pp. 457-467). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Nijnatten, C. van (2005). Het kind als communicatieve partner. In Scheepmaker, M. P. C., Veer, P. B. A. ter, & Klein-Meijer, M. A. V. (Eds.), *Justitiële verkenningen* (pp. 85-94). Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Rap, S., & I. Weijers (2011) *De jeugdstrafzitting: een pedagogisch perspectief*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Rijn, S. H. M., & Tjon-A-Pauw, I. I. (2012). Het kinderverhoor: een pedagogisch dilemma
- Sands, L., Carr, M., & Lee, W. (2012). Question-Asking and Question-Exploring. *Early Childhood Education Research Journal*, 20, 553-564.
- Saywitz, K., Camparo, L.B., & Romanoff, A. (2010). Interviewing children in custody cases: Implications of research and policy for practice. *Behavioral Sciences and the Law*, 4, 542-562.
- Schuytvlot, A. (1999). Ouders en kinderen in de rechtszaal: Begrip en onbegrip van juridische procedures. *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, 15, 225-238.
- Tomasello, M. (2010). *Origins of Human Communication*. Cambridge: The Massachusetts Institute of Technology Press.
- Vermeer, B. (2012). *Strafprocessuele waarborgen tijdens het voorarrest van jeugdigen en hun beleving daarvan*. Apeldoorn: Maklu.
- Vlaardingerbroek, P. (2014). De samenhang tussen het jeugdstrafrecht en het civiele jeugdrecht. In I. Weijers (Ed.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 55-74). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

- Vrolijk, A. (1991). *Gesprekstechnieken*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Walker, A. G. (1993). Questioning young children in court: A linguistic case study. *Law and Human Behavior*, 17, 59-81.
- Warshak, R. (2003). Payoffs and pitfalls of listening to children. *Family Relations*, 52, 373-384.
- Weijers, I. (2004). Requirements for communication in the courtroom: A comparative perspective on the youth court in England/Wales and the Netherlands. *Youth Justice*, 4, 22-31. doi:10.1177/147322540400400103
- Weijers, I. (2011). *De creatie van het mondige kind. Geschiedenis van pedagogiek en jeugdzorg*. Amsterdam: Uitgeverij SWP
- Weijers, I. (2012). *Parens patriae en prudentie. Grondslagen van jeugdbescherming*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Weijers, I. & Rap, S. (2008). De pedagogische opgaven van de jeugdstrafzitting. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht: In internationaal perspectief* (p. 221-232). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Willems, J.C.M. (2005). Het kindbeeld in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind [Electronic version]. *Justitiële verkenningen*, 5, 94-112.
- Woolard, J.L., Reppucci, N.D., & Redding, R.E. (1996). Theoretical and methodological issues in studying children's capacities in legal contexts. *Law and Human Behavior*, 20, 219-228.

6. Bijlagen

Bijlage 1: Observatielijst

Observatielijst OTS-zitting		Nr.:
Algemeen		
Observator:		Arrondissement:
Datum:		Rechter: <i>[Coderen met bijv A – B – C etc.]</i>
Tijdstip start:	Tijdstip eind:	Spreektijd ouders:
Zaaksgegevens		
<p>Zaak betreft (aankruisen, omcirkelen, invullen):</p> <p>☐ eerste VOTS-verzoek, wel / niet in combinatie met verzoek MUHP</p> <p>☐ eerste OTS-verzoek, wel / niet voorafgegaan door VOTS-verzoek</p> <p style="padding-left: 40px;">wel / niet in combinatie met verzoek MUHP</p> <p>☐ verlengingsverzoek OTS, wel / niet in combinatie met verlenging UHP</p> <p>☐ gesloten jeugdzorg-verzoek, wel / niet in combinatie met (V)OTS-verzoek</p> <p>☐ verlengingsverzoek gesloten jeugdzorg, wel / niet in combinatie met verlenging OTS</p> <p>Indien het een uithuisplaatsingsverzoek betreft, WAAR wil men dat het kind wordt geplaatst? (nb het gaat hier om het verzoek en niet om de uitspraak van de kinderrechter)</p> <p>☐ Pleeggezin</p>		

[] Open / besloten jeugdzorg

Verzoekende partij: ...

Verzoek betreft kinderen in de leeftijd van

[indien niet expliciet genoemd, schatting geven]

Gegevens – ouders en kind(eren)

Gezinssituatie (Gezag/Voogdij; Gehuwde/gescheiden ouders) en eventuele voorgeschiedenis (vrijwillige hulpverlening):

Zitplaats in zittingzaal

Schets zitplaats aanwezigen:

Aanwezigen		
	<i>Aanwezig</i>	<i>Opmerkingen (deels aan-/afwezig?)</i>
Rechter		
Griffier		
Ouders / verzorgers	Vader	Bij afwezigheid, reden:
	Moeder	
	Anders:	
Kind(eren)	<i>[indien verzoek meerdere kinderen betreft, geef aan</i>	Indien kinderen op de hal wachten, is er iemand die het kind gezelschap houdt?

	<i>welk kind aanwezig is]</i>	JA / NEE, zoja wie: ...
Raadsman		Van vader / moeder / kind (omcirkelen)
Bijzonder curator		Van kind
Tolk		Voor vader / moeder / kind (omcirkelen)
Overigen (familie / vrienden / anderen)		
Deskundigen	Raad voor de Kinderbescherming	
	Gezinsvoogd	Zoja, van: BJZ / WSG / Nidos (omcirkelen)
	Anders:	
1.Uitleg – door rechter [gebruik witruimte voor concrete toelichting]		
<p>a. Welkom heten ouder(s): JA / NEE / Gedeeltelijk</p> <p>Welkom heten kind(eren): JA / NEE / Gedeeltelijk</p>		
<p>b. Voorstellen van aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk</p>		

c. Toelichting rol/functie aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk		
d. Uitleg reden/onderwerp zitting: JA / NEE / Gedeeltelijk		
e. Uitleg reden aanwezigheid ouder(s): JA / NEE / Gedeeltelijk Uitleg reden aanwezigheid kind(eren): JA / NEE / Gedeeltelijk		
f. Indien kind apart is gehoord, wordt aan ouder(s) meegedeeld hetgeen daarmee besproken is: JA / NEE / GEDEELTELIJK / NIET VAN TOEPASSING		
2. Communicatie – door rechter		
Rechter	<i>[omcirkelen]</i>	Notities
• Tempo (laag – hoog) (ruimte om te antwoorden / onderbreken?)	1 2 3 4 5	<i>[Score 3 staat voor normaal, scores 2 en 4 voor lichte afwijking van normaal, score 1 en 5 voor sterke afwijking van normaal]</i>
• Volume (zacht – hard)	1 2 3 4 5	
• Articulatie (onduidelijk – overdreven)	1 2 3 4 5	
• Intonatie (te vriendelijk – te streng)	1 2 3 4 5	

• Moeilijkheidsgraad (te makkelijk- te moeilijk)		1 2 3 4 5	
Rechter		[omcirkelen]	
• Gebruik van jargon	Niet	Weinig/Matig	Veel
• Gebruik van afkortingen	Niet	Weinig/Matig	Veel
• Verduidelijking	Niet	Weinig/Matig	Veel
a. Toetsing begrip door rechter: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Zoja, op welke wijze?:			
3. Inhoud – Communicatie met ouders [gebruik notitieruimte voor concrete toelichting]			
Rechter			Notities
a. Bespreking persoonlijke omstandigheden:	[omcirkelen]		
• Thuissituatie	Niet	Weinig/Matig	Veel
• Persoonlijke problemen ouders	Niet	Weinig/Matig	Veel
• Problemen rondom kind	Niet	Weinig/Matig	Veel
b. Gesprekstechnieken:	[omcirkelen]		
• Samenvatten / parafraseren	Niet	Weinig/Matig	Veel
• Interesse tonen in verhaal	Niet	Weinig/Matig	Veel
• Aanmoedigen tot spreken	Niet	Weinig/Matig	Veel
• Begrip tonen	Niet	Weinig/Matig	Veel
• Complimenteren	Niet	Weinig/Matig	Veel
c. Wordt ruimte gegeven aan ouder(s) om verhaal te doen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Zoja, op welke wijze? (Kruis aan en licht toe)			
() Gesloten vragen stellen: EEN BEETJE / GEMIDDELD / VEEL			

<p>() Open vragen stellen: EEN BEETJE / GEMIDDELD / VEEL</p> <p>() Ouders rustig laten uitpraten: EEN BEETJE / GEMIDDELD / VEEL</p> <p>() Anders: ...</p>			
<p>d. Wordt ruimte gegeven aan ouders om vragen te stellen: JA / NEE / Gedeeltelijk</p> <p>Zoja, op welke wijze? (Kruis aan en licht toe)</p> <p>() Er wordt hen gevraagd of ze vragen hebben</p> <p>() De rechter laat stiltes vallen en kijkt daarbij ouders aan</p> <p>() Ouders stellen uit zichzelf vragen en dit wordt toegelaten</p> <p>() Anders: ...</p>			
<p>e. In hoeverre laat de rechter een discussie tussen verzoekende partij en ouder(s) plaatsvinden? NIET-NAUWELIJKS / GEMIDDELD / VEEL</p> <p>Toelichting:</p>			
e. Houding ouder(s):	Moeder	Vader	
• Nerveus	Nee Een beetje Ja	Nee Een beetje Ja	
• Boos / Frustratie	Nee Een beetje Ja	Nee Een beetje Ja	
• Laconiek / Onverschillig	Nee Een beetje Ja	Nee Een beetje Ja	
• Verlegen	Nee Een beetje Ja	Nee Een beetje Ja	
• Spraakzaam	Nee Een beetje Ja	Nee Een beetje Ja	

f. Bij afwijkende houding ouders tegenover specifiek een aanwezige (Kinderrechter, raadsmedewerker, gezinsvoogd of andere ouder), toelichting:

4. Overige

a. Indien het kind niet aanwezig is bij de zitting, welke partij vertolkt dan zijn/haar stem?

b. Indien ouders niet aanwezig bij delen van de zitting, toelichten onderdeel en reden:

c. Indien ouders rechtsbijstand hebben, wat is de rol van de advocaat:
Spreekt voor ouder(s) / Vult ouder(s) aan / Minimale rol / Anders

Toelichting:

d. Volgorde participatie procespartijen:

5. Uitspraak

a. Beslissing: *[indien genoemd, geef ook de duur aan van uitgesproken maatregel]*

b. Uitleg bij beslissing: JA / NEE / Gedeeltelijk *[wordt het doel kenbaar gemaakt? Licht toe]*

c. Sluit de beslissing aan bij de mening van ouders of wijkt het hier van af?

SLUIT AAN / WIJKT AF / GEMENGD

Wordt dit expliciet benoemd / toegelicht?:

d. Wordt aangegeven wat ouder(s) moet(en) doen om VOTS / OTS / UHP te beëindigen:

JA / NEE / Gedeeltelijk

e. Reactie ouder(s) op beslissing:

f. Indien kind(eren) aanwezig:

- Wordt het kind bij de uitspraak naar binnen geroepen? JA / NEE/ Het kind was reeds aanwezig in de zaak (omcirkelen wat van toepassing is)

- Indien bij beslissing wordt afgeweken van mening kind(eren), wordt dit dan expliciet benoemd en toegelicht: JA / NEE / Gedeeltelijk

- Reactie kind(eren) op beslissing:

- Indien het gesloten jeugdzorg betreft: wordt aangegeven wat kind(eren) moet(en) doen om gesloten jeugdzorg te beëindigen: JA / NEE / Gedeeltelijk

6. Kinderverhoor

a. Is het kind gehoord door de kinderrechter: JA / NEE / Kind geeft mening op schrift

b. Indien het kind gehoord is, wanneer is dit gedaan:

APART KINDERVERHOOR VOORAFGAAND AAN DE ZITTING / TIJDENS DE ZITTING / ANDERS

Evt. toelichting: *Indien kind gehoord is, ook 'observatielijst kinderverhoor' invullen.*

Observatielijst Kinderverhoor.		Observatielijst behorend bij nr.:
6A. Algemeen		
Duur van het kinderverhoor: minuten	Spreektijd van het kind: minuten [optioneel]	
Vindt het kinderverhoor plaats in de zittingszaal? JA/NEE Zo <u>niet</u> kunt u de ruimte beschrijven? (grootte, indeling en gebruik van verhoging, hekjes, naambordjes, functiebordjes)		
Doet de kinderrechter zijn toga uit voor het kinderverhoor? JA/NEE		
Wie zijn er, naast de kinderrechter en het kind zelf aanwezig tijdens het kinderverhoor?		
6B. Uitleg - In geval van apart kinderverhoor (los van de zitting)		
a. Welkom heten kind: JA / NEE / Gedeeltelijk		
b. Toelichting eigen rol/functie aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk		

c. Uitleg reden/onderwerp zitting: JA / NEE / Gedeeltelijk		
6C. Begrip kind		
Rechter	[omcirkelen]	Notities
• Tempo (laag – hoog)	1 2 3 4 5	[Score 3 staat voor normaal, scores 2 en 4 voor lichte afwijking van normaal, score 1 en 5 voor sterke afwijking van normaal]
• Volume (zacht – hard)	1 2 3 4 5	
• Articulatie (onduidelijk – overdreven)	1 2 3 4 5	
• Intonatie (vriendelijk – streng)	1 2 3 4 5	
• Moeilijkheidsgraad (te makkelijk- te moeilijk)	1 2 3 4 5	
Rechter	[omcirkelen]	Notities
• Gebruik van jargon	Niet Weinig/Matig Veel	
• Gebruik van afkortingen	Niet Weinig/Matig Veel	
• Verduidelijking	Niet Weinig/Matig Veel	
a. Toetsing begrip door rechter: JA / NEE / Gedeeltelijk		
Zoja, op welke wijze?:		
6D. Inhoud & Participatie Kind		
Rechter		Notities
a. Bespreking pers. omst.	[omcirkelen]	
• Thuissituatie	Niet Weinig/Matig Veel	
• Situatie in alternatieve zorg	Niet Weinig/Matig Veel	

	n.v.t.	
• Problemen rondom kind	Niet Weinig/Matig Veel	
• Anders, namelijk:		
b. Gesprekstechnieken:	<i>[omcirkelen]</i>	
• Samenvatten / parafraseren	Niet Weinig/Matig Veel	
• Interesse tonen in verhaal	Niet Weinig/Matig Veel	
• Aanmoedigen tot spreken	Niet Weinig/Matig Veel	
• Begrip tonen	Niet Weinig/Matig Veel	
• Complimenteren	Niet Weinig/Matig Veel	
<p>c. Wordt ruimte gegeven aan het kind om verhaal te doen: JA / NEE / Gedeeltelijk</p> <p>Zoja, op welke wijze? (Kruis aan en licht toe)</p> <p>() Gesloten vragen stellen: EEN BEETJE / GEMIDDELD / VEEL</p> <p>() Open vragen stellen: EEN BEETJE / GEMIDDELD / VEEL</p> <p>() Kind rustig laten uitpraten: EEN BEETJE / GEMIDDELD / VEEL</p> <p>() Anders: ...</p>		
<p>d. Wordt ruimte gegeven aan het kind om vragen te stellen: JA / NEE / Gedeeltelijk</p> <p>Zoja, op welke wijze? (Kruis aan en licht toe)</p> <p>() Er wordt het kind gevraagd of er nog vragen zijn</p> <p>() De rechter laat stiltes vallen en kijkt daarbij het kind aan</p> <p>() Het kind stelt uit zichzelf vragen en dit wordt toegelaten</p> <p>() Anders: ...</p>		

e. Houding:	Kind	
• Nerveus	Nee Een beetje Ja	
• Boos / Frustratie	Nee Een beetje Ja	
• Laconiek / Onverschillig	Nee Een beetje Ja	
• Verlegen	Nee Een beetje Ja	
• Spraakzaam	Nee Een beetje Ja	

Bijlage 2: Algemene tabellen

Tabel 2.1

Frequentietabel arrondissementen

Arrondissement	F
Amsterdam	40
Den Haag	12
Assen	10
Leeuwarden	7
Maastricht	4
Utrecht	15
Alkmaar	5
Groningen	7
Middelburg	13
Haarlem	16
Den Bosch	2
Almere	3
Roermond	4

Tabel 2.2

Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid aan de hand van Cohen's Kappa

Variabele	K	Classificatie
Thuisituatie	.34	Matig
Alternatieve zorg	.43	Redelijk
Problemen rondom kind	.50	Redelijk
Ruimte eigen verhaal	.65	Voldoende/goed
Open vragen stellen	.42	Redelijk
Gesloten vragen stellen	.41	Redelijk
Rustig laten uitpraten	.17	Gering
Samenvatten/parafraseren	.56	Redelijk
Interesse tonen	.62	Voldoende/goed
Aanmoedigen tot spreken	.09	Gering
Begrip tonen	.37	Matig
Complimenteren	.47	Redelijk
Tempo	.21	Matig
Volume	.30	Matig
Articulatie	.39	Matig
Intonatie	.34	Matig
Moeilijkheidsgraad	.17	Gering
Jargongebruik	.29	Matig
Afkortingen	.60	Redelijk
Verduidelijkingen	.35	Matig
Toetsing begrip	.55	Redelijk

Bijlage 3: Tabellen deelvraag 1

Tabel 3.1

Beschrijvende statistieken van persoonlijke omstandigheden

Variabele	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Thuisituatie	3.67	1.40	118
Alternatieve zorg	4.14	1.40	58
Problemen kind	3.68	1.51	87

Tabel 3.2

Beschrijvende statistieken van de persoonlijke omstandigheden per arrondissement

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Thuisituatie			
Amsterdam	4.00	1.10	39
Den Haag	3.73	1.62	11
Assen	2.63	1.51	8
Leeuwarden	2.83	1.17	6
Maastricht	2.00	1.41	2
Utrecht	4.64	.67	11
Alkmaar	2.60	2.19	5
Groningen	3.43	1.27	7
Middelburg	3.43	1.51	7
Haarlem	3.67	1.63	15
Den Bosch	3.00	.	1
Almere	3.00	1.41	2
Roermond	4.50	1.00	4
Totaal	3.67	1.40	118
Alternatieve zorg			
Amsterdam	5.50	2.12	2
Den Haag	5.00	.00	8
Assen	4.50	.58	4
Leeuwarden	3.67	2.31	3
Maastricht	2.00	1.41	2
Utrecht	2.41	1.95	7
Alkmaar	5.00	.00	3
Groningen	5.00	.00	6
Middelburg	4.67	.52	6
Haarlem	2.25	.87	12
Den Bosch	5.00	.	1
Almere	.	.	.
Roermond	4.50	1.00	4
Totaal	4.14	1.41	58
Problemen van het kind			
Amsterdam	4.50	.54	8
Den Haag	3.80	1.03	10
Assen	2.41	1.95	7
Leeuwarden	2.83	1.47	6
Maastricht	3.00	.00	2
Utrecht	4.38	1.26	13
Alkmaar	4.60	.89	5
Groningen	4.43	.98	7
Middelburg	4.29	1.11	7
Haarlem	2.73	1.71	15
Den Bosch	1.00	.	1
Almere	3.50	2.12	2
Roermond	4.50	1.00	4
Totaal	3.68	1.51	87

Tabel 3.3
Beschrijvende statistieken van de persoonlijke omstandigheden per leeftijd

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>
Thuisituatie			
9	4	.	1
11	3.33	.58	3
12	3.29	1.11	7
13	4.23	1.17	13
14	3.58	1.51	12
15	3.13	1.55	23
16	4.06	1.21	18
17	3.21	1.53	14
Totaal	3.57	1.39	91
Alternatieve zorg			
9	.	.	.
11	.	.	.
12	3.67	2.31	3
13	3.83	1.47	6
14	4.20	.84	5
15	4.36	1.21	11
16	3.80	1.30	5
17	4.78	.44	9
Totaal	4.23	1.18	39
Problemen van het kind			
9	4.00	.	1
11	1.00	.	1
12	3.17	1.84	6
13	2.63	1.85	8
14	3.33	1.50	9
15	3.76	1.39	17
16	4.71	.49	7
17	3.00	1.83	10
Totaal	3.42	1.60	59

Tabel 3.4
Beschrijvende statistieken van de persoonlijke omstandigheden per soort zaak

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>
Thuisituatie			
OTS	3.58	1.22	48
UHP	3.76	1.48	37
Gesloten JZ	2.96	1.51	26
Totaal	3.61	1.42	111
Alternatieve zorg			
OTS	2.58	1.98	12
UHP	4.33	1.09	24
Gesloten JZ	4.83	.38	18
Totaal	4.11	1.45	54
Problemen van het kind			
OTS	3.53	1.64	34
UHP	3.60	1.43	30
Gesloten JZ	4.13	1.26	16
Totaal	3.68	1.49	80

Tabel 3.5
Beschrijvende statistieken van ruimte voor eigen verhaal

Variabele	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Ruimte verhaal	1.05	.22	81
Gesloten vragen	2.43	.63	69
Open vragen	2.63	.61	86
Rustig laten uitpraten	2.77	.55	69

Tabel 3.6
Beschrijvende statistieken van ruimte voor eigen verhaal per arrondissement

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>
Ruimte verhaal			
Amsterdam	1.00	.00	7
Den Haag	1.09	.30	11
Assen	1.00	.00	7
Leeuwarden	1.17	.41	6
Maastricht	1.00	.00	4
Utrecht	1.10	.32	10
Alkmaar	1.00	.00	5
Groningen	1.14	.38	7
Middelburg	1.00	.00	7
Haarlem	1.00	.00	13
Den Bosch	.	.	.
Almere	1.00	.00	2
Roermond	1.00	.00	2
Totaal	1.05	.22	81
Gesloten vragen			
Amsterdam	2.13	.64	8
Den Haag	2.22	.67	9
Assen	2.50	.59	6
Leeuwarden	2.50	.58	4
Maastricht	3.00	.00	3
Utrecht	2.75	.45	12
Alkmaar	2.75	.50	4
Groningen	3.00	.	1
Middelburg	1.50	.58	4
Haarlem	2.64	.51	11
Den Bosch	3.00	.	1
Almere	2.50	.71	2
Roermond	1.75	.50	4
Totaal	2.43	.63	69
Open vragen			
Amsterdam	2.25	.71	8
Den Haag	2.64	.51	11
Assen	2.29	.95	7
Leeuwarden	3.00	.00	4
Maastricht	3.00	.00	4
Utrecht	2.77	.60	13
Alkmaar	2.80	.45	5
Groningen	2.86	.38	7
Middelburg	3.00	.00	7
Haarlem	2.31	.75	13
Den Bosch	2.31	.	1
Almere	2.50	.71	2
Roermond	2.50	.58	4
Totaal	2.63	.61	86

Vervolg op volgende pagina

Vervolg vorige pagina

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Rustig uit laten praten			
Amsterdam	2.63	.74	8
Den Haag	2.67	.71	9
Assen	3.00	.00	6
Leeuwarden	3.00	.00	2
Maastricht	2.75	.50	4
Utrecht	2.85	.56	13
Alkmaar	2.33	1.16	3
Groningen	3.00	.00	3
Middelburg	3.00	.00	6
Haarlem	2.56	.53	9
Den Bosch	.	.	.
Almere	2.50	.71	2
Roermond	3.00	.00	4
Totaal	2.77	.55	69

Tabel 3.7

Beschrijvende statistieken van ruimte voor eigen verhaal per leeftijd

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Ruimte verhaal			
9	1.00	.	1
11	1.00	.	1
12	1.00	.00	6
13	1.00	.00	6
14	1.00	.00	9
15	1.13	.35	15
16	1.00	.00	6
17	1.00	.00	8
Totaal	1.04	.19	52
Gesloten vragen			
9	2.00	.	1
11	.	.	.
12	1.83	.75	6
13	3.00	.00	6
14	2.67	.52	6
15	2.31	.48	13
16	2.33	.58	3
17	2.00	.82	7
Totaal	3.00	.65	42
Open vragen			
9	1.00	.	1
11	.	.	.
12	2.67	.82	6
13	2.43	.79	7
14	2.44	.88	9
15	2.31	.60	16
16	2.83	.41	6
17	2.90	.32	10
Totaal	2.56	.66	55

Vervolg op volgende pagina

Vervolg vorige pagina

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Rustig uit laten praten			
9	3.00	.	1
11	.	.	.
12	2.60	.89	5
13	2.67	.58	3
14	2.75	.46	8
15	2.73	.65	11
16	2.86	.38	7
17	3.00	.00	7
Totaal	2.79	.52	42

Tabel 3.8

Beschrijvende statistieken van ruimte voor eigen verhaal per soort zaak

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Ruimte eigen verhaal			
OTS	1.03	.18	30
UHP	1.00	.00	27
Gesloten JZ	1.12	.33	17
Totaal	1.04	.20	74
Gesloten vragen			
OTS	2.45	.62	31
UHP	2.32	.69	25
Gesloten JZ	2.44	.53	9
Totaal	2.40	.63	65
Open vragen			
OTS	2.59	.74	34
UHP	2.64	.56	28
Gesloten JZ	2.65	.49	17
Totaal	2.62	.63	79
Rustig uit laten praten			
OTS	2.83	.53	30
UHP	2.81	.40	26
Gesloten JZ	2.70	.68	10
Totaal	2.80	.50	66

Bijlage 4: Tabellen deelvraag 2

Tabel 4.1

Beschrijvende statistieken van gesprekstechnieken

Variabele	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Samenvatten/parafraseren	3.81	1.42	122
Interesse tonen	4.59	.68	126
Aanmoedigen tot spreken	4.54	1.03	87
Begrip tonen	4.10	1.10	127
Complimenteren	2.43	1.50	87

Tabel 4.2

Beschrijvende statistieken van gesprekstechnieken per arrondissement

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Samenvatten/parafraseren			
Amsterdam	3.03	1.28	38
Den Haag	4.40	.97	10
Assen	4.67	.52	6
Leeuwarden	3.17	1.33	6
Maastricht	5.00	.00	4
Utrecht	4.79	.58	14
Alkmaar	3.60	1.95	5
Groningen	4.17	1.60	6
Middelburg	4.00	1.61	11
Haarlem	4.40	1.12	15
Den Bosch	5.00	.	1
Almere	3.50	2.12	2
Roermond	1.75	1.50	4
Totaal	3.81	1.42	122
Interesse tonen			
Amsterdam	4.08	.77	39
Den Haag	4.64	.81	11
Assen	4.83	.41	6
Leeuwarden	4.57	.54	7
Maastricht	5.00	.00	4
Utrecht	5.00	.00	14
Alkmaar	5.00	.00	5
Groningen	5.00	.00	7
Middelburg	4.83	.39	12
Haarlem	4.71	.61	14
Den Bosch	5.00	.	1
Almere	5.00	.00	2
Roermond	4.50	1.00	4
Totaal	4.59	.68	126

Vervolg op volgende pagina

Vervolg vorige pagina

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>
Aanmoedigen tot spreken			
Amsterdam	4.75	.46	8
Den Haag	4.64	.81	11
Assen	5.00	.00	4
Leeuwarden	4.00	1.41	7
Maastricht	4.33	1.16	3
Utrecht	4.79	.58	14
Alkmaar	5.00	.00	5
Groningen	4.29	1.50	7
Middelburg	3.86	1.95	7
Haarlem	4.64	.63	14
Den Bosch	1.00	.	1
Almere	5.00	.00	2
Roermond	5.00	.00	4
Totaal	4.54	1.03	87
Begrip tonen			
Amsterdam	3.65	.83	40
Den Haag	4.64	.81	11
Assen	2.60	2.19	5
Leeuwarden	4.57	.54	7
Maastricht	2.33	1.16	3
Utrecht	4.67	.72	15
Alkmaar	4.20	.84	5
Groningen	4.71	.76	7
Middelburg	4.15	1.46	13
Haarlem	4.57	.51	14
Den Bosch	5.00	.	1
Almere	3.50	2.12	2
Roermond	4.50	1.00	4
Totaal	4.10	1.10	127
Complimenteren			
Amsterdam	2.38	1.69	8
Den Haag	3.00	1.07	8
Assen	1.00	.00	6
Leeuwarden	2.83	.98	6
Maastricht	1.00	.00	2
Utrecht	2.87	1.73	15
Alkmaar	1.00	.00	4
Groningen	2.67	1.21	6
Middelburg	2.45	1.75	11
Haarlem	2.79	1.58	14
Den Bosch	1.00	.	1
Almere	3.50	2.12	2
Roermond	1.50	1.00	4
Totaal	2.43	1.50	87

Tabel 4.3
Beschrijvende statistieken van gesprekstechnieken per leeftijd

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Samenvatten/parafraseren			
9	2.00	.	1
11	2.33	1.53	3
12	3.57	1.27	7
13	4.23	1.24	13
14	3.64	1.57	11
15	3.59	1.65	22
16	3.35	1.42	20
17	3.71	1.33	14
Totaal	3.59	1.45	91
Interesse tonen			
9	5.00	.	1
11	4.33	.58	3
12	4.63	.74	8
13	4.57	.65	14
14	4.67	.49	12
15	4.32	.95	22
16	4.25	.79	20
17	4.80	.41	15
Totaal	4.49	.73	95
Aanmoedigen tot spreken			
9	5.00	.	1
11	2.00	.	1
12	4.75	.50	4
13	4.50	1.41	8
14	4.13	1.46	8
15	4.82	.39	17
16	4.29	1.50	7
17	4.50	1.27	10
Totaal	4.50	1.13	56
Begrip tonen			
9	5.00	.	1
11	4.00	.00	3
12	4.50	.55	6
13	4.43	1.09	14
14	4.33	.99	12
15	3.38	1.28	24
16	3.95	.89	20
17	4.14	1.29	14
Totaal	4.00	1.13	94
Complimenteren			
9	5.00	.	1
11	2.00	.	1
12	2.80	1.30	5
13	2.33	1.66	9
14	1.89	1.17	9
15	2.06	1.39	18
16	2.56	1.51	9
17	2.63	1.60	8
Totaal	2.32	1.41	60

Tabel 4.4
Beschrijvende statistieken van gesprekstechnieken per soort zaak

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Samenvatten/parafseren			
OTS	3.80	1.33	46
UHP	4.07	1.37	42
Gesloten JZ	3.46	1.50	28
Totaal	3.82	1.39	116
Interesse tonen			
OTS	4.62	.64	47
UHP	4.66	.68	44
Gesloten JZ	4.39	.74	28
Totaal	4.58	.68	119
Aanmoedigen			
OTS	4.75	.72	32
UHP	4.33	1.27	30
Gesloten JZ	4.56	.86	18
Totaal	4.55	.99	80
Begrip tonen			
OTS	4.21	1.04	47
UHP	3.98	1.25	44
Gesloten JZ	4.07	1.05	28
Totaal	4.09	1.12	119
Complimenteren			
OTS	2.59	1.55	29
UHP	2.39	1.56	33
Gesloten JZ	2.26	1.41	19
Totaal	2.43	1.51	81

Bijlage 5: Tabellen deelvraag 3

Tabel 5.1

Beschrijvende statistieken van stemgebruik

Variabele	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Tempo	3.01	.58	129
Volume	3.04	.57	129
Articulatie	3.21	.53	129
Intonatie	2.53	.81	129

Tabel 5.2

Beschrijvende statistieken van stemgebruik per arrondissement

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Tempo			
Amsterdam	2.95	.64	40
Den Haag	3.09	.54	11
Assen	3.00	.00	6
Leeuwarden	3.29	.49	7
Maastricht	3.00	.00	3
Utrecht	2.93	.59	15
Alkmaar	2.60	.89	5
Groningen	3.00	.00	7
Middelburg	3.38	.51	13
Haarlem	3.07	.59	15
Den Bosch	2.00	.	1
Almere	2.50	.71	2
Roermond	2.75	.50	4
Totaal	3.01	.58	129
Volume			
Amsterdam	2.95	.45	40
Den Haag	3.00	.63	11
Assen	3.00	.00	6
Leeuwarden	3.00	.38	7
Maastricht	3.00	.00	3
Utrecht	3.13	.64	15
Alkmaar	2.80	.45	5
Groningen	3.00	.00	7
Middelburg	3.69	.95	13
Haarlem	2.93	.46	15
Den Bosch	3.00	.	1
Almere	2.50	.71	2
Roermond	3.00	.00	4
Totaal	3.04	.57	129

Vervolg op volgende pagina

Vervolg vorige pagina

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Articulatie			
Amsterdam	3.13	.40	40
Den Haag	3.18	.60	11
Assen	3.00	.00	6
Leeuwarden	3.00	.00	7
Maastricht	3.00	.00	3
Utrecht	3.33	.49	15
Alkmaar	3.20	.45	5
Groningen	3.00	.00	7
Middelburg	3.00	.99	13
Haarlem	3.20	.41	15
Den Bosch	3.00	.	1
Almere	3.00	.00	2
Roermond	3.00	.00	4
Totaal	3.21	.52	129
Intonatie			
Amsterdam	2.45	.78	40
Den Haag	2.91	.70	11
Assen	2.83	.41	6
Leeuwarden	2.71	.49	7
Maastricht	2.33	.58	3
Utrecht	2.27	.88	15
Alkmaar	2.80	.84	5
Groningen	3.00	.58	7
Middelburg	2.23	1.09	13
Haarlem	2.47	.92	15
Den Bosch	3.00	.	1
Almere	3.00	1.41	2
Roermond	2.50	.58	4
Totaal	2.53	.81	129

Tabel 5.3
Beschrijvende statistieken van stemgebruik per leeftijd

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>
Tempo			
9	3.00	.	1
11	3.33	.58	3
12	2.67	.52	6
13	3.23	.73	13
14	3.15	.56	13
15	2.88	.34	24
16	3.00	.65	20
17	3.00	.54	15
Totaal	3.01	.56	95

Vervolg op volgende pagina

Vervolg vorige pagina

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Volume			
9	2.00	.	1
11	2.00	.00	3
12	3.00	.63	6
13	3.15	.56	13
14	3.00	.71	13
15	3.00	.23	24
16	3.15	.67	20
17	2.87	.51	15
Totaal	3.02	.55	95
Articulatie			
9	3.00	.	1
11	3.00	.00	3
12	3.33	.52	6
13	3.38	.65	13
14	3.08	.64	13
15	3.04	.36	24
16	3.35	.67	20
17	3.07	.26	15
Totaal	3.18	.53	95
Intonatie			
9	2.00	.	1
11	2.33	.58	3
12	2.50	.84	6
13	2.46	1.13	13
14	1.92	.64	13
15	2.63	.65	24
16	2.60	.88	20
17	2.73	.59	15
Totaal	2.49	.80	95

Tabel 5.4

Beschrijvende statistieken van stemgebruik per soort zaak

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Tempo			
OTS	2.92	.57	49
UHP	3.11	.62	44
Gesloten JZ	2.96	.51	28
Totaal	3.00	.58	121
Volume			
OTS	2.94	.43	49
UHP	3.18	.76	44
Gesloten JZ	3.04	.43	28
Totaal	3.05	.58	121
Articulatie			
OTS	3.10	.37	49
UHP	3.34	.66	44
Gesloten JZ	3.21	.50	28
Totaal	3.21	.52	121
Intonatie			
OTS	2.43	.76	49
UHP	2.41	.90	44
Gesloten JZ	2.79	.63	28
Totaal	2.50	.80	121

Bijlage 6: Tabellen deelvraag 4

Tabel 6.1

Beschrijvende statistieken van taalgebruik

Variabele	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Moeilijkheidsgraad	2.69	.71	127
Jargongebruik	1.55	.78	128
Afkortingen	1.40	.63	127
Verduidelijking	3.55	1.54	126
Toetsing begrip	1.66	.80	101

Tabel 6.2

Beschrijvende statistieken van taalgebruik per arrondissement

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Moeilijkheidsgraad			
Amsterdam	2.77	.49	39
Den Haag	2.82	.41	11
Assen	3.00	.00	6
Leeuwarden	2.86	.38	7
Maastricht	2.50	.71	2
Utrecht	2.67	1.05	15
Alkmaar	2.00	.00	5
Groningen	3.57	.54	7
Middelburg	2.15	.99	13
Haarlem	2.53	.74	15
Den Bosch	3.00	.	1
Almere	2.50	.71	2
Roermond	2.75	.50	4
Totaal	2.69	.71	127
Jargongebruik			
Amsterdam	1.65	.70	40
Den Haag	2.27	1.01	11
Assen	1.00	.00	6
Leeuwarden	1.71	.76	7
Maastricht	1.00	.00	3
Utrecht	1.64	.93	14
Alkmaar	1.00	.00	5
Groningen	2.00	1.29	7
Middelburg	1.31	.48	13
Haarlem	1.20	.41	15
Den Bosch	3.00	.	1
Almere	1.00	.00	2
Roermond	1.00	.00	4
Totaal	1.55	.78	128

Vervolg op volgende pagina

Vervolg vorige pagina

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Afkortingen			
Amsterdam	1.68	.53	40
Den Haag	2.09	1.04	11
Assen	1.00	.00	6
Leeuwarden	1.71	.76	7
Maastricht	1.00	.00	3
Utrecht	1.15	.56	13
Alkmaar	1.00	.00	5
Groningen	1.29	.76	7
Middelburg	1.08	.28	13
Haarlem	1.13	.35	15
Den Bosch	1.00	.	1
Almere	1.00	.00	2
Roermond	1.00	.00	4
Totaal	1.40	.63	127
Verduidelijking			
Amsterdam	3.64	.96	39
Den Haag	4.27	1.01	11
Assen	1.00	.00	6
Leeuwarden	3.71	1.11	7
Maastricht	1.67	1.16	3
Utrecht	4.79	.58	14
Alkmaar	3.40	2.19	5
Groningen	3.83	1.84	6
Middelburg	4.15	1.52	13
Haarlem	2.47	1.77	15
Den Bosch	5.00	.	1
Almere	3.00	2.83	2
Roermond	3.00	2.31	4
Totaal	3.55	1.54	126
Toetsing begrip			
Amsterdam	1.78	.80	36
Den Haag	1.50	.76	8
Assen	1.40	.89	5
Leeuwarden	1.67	.52	6
Maastricht	3.00	.00	2
Utrecht	1.50	.93	8
Alkmaar	1.00	.00	3
Groningen	1.33	.52	6
Middelburg	2.14	.90	7
Haarlem	1.23	.60	13
Den Bosch	1.00	.	1
Almere	2.50	.71	2
Roermond	2.25	.96	4
Totaal	1.66	.80	101

Tabel 6.3
Beschrijvende statistieken van taalgebruik per leeftijd

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Moeilijkheidsgraad			
9	3.00	.	1
11	2.67	.58	3
12	2.67	1.03	6
13	2.46	.78	13
14	2.75	.75	12
15	2.83	.49	23
16	2.70	.87	20
17	2.80	.41	15
Totaal	2.72	.68	93
Jargongebruik			
9	1.00	.	1
11	2.00	.00	3
12	1.83	.98	6
13	1.54	.66	13
14	1.31	.63	13
15	1.46	.78	24
16	1.65	.88	20
17	1.40	.63	15
Totaal	1.52	.74	95
Afkortingen			
9	1.00	.	1
11	2.00	.00	3
12	1.50	.84	6
13	1.38	.51	13
14	1.46	.66	13
15	1.38	.65	24
16	1.50	.61	20
17	1.40	.63	15
Totaal	1.44	.61	95
Verduidelijking			
9	4.00	.	1
11	3.33	.58	3
12	4.33	1.21	6
13	3.54	1.61	13
14	3.15	1.86	13
15	2.68	1.56	22
16	3.90	1.21	20
17	2.73	1.58	15
Totaal	3.28	1.56	93
Toetsing begrip			
9	2.00	.	1
11	1.67	.58	3
12	2.17	.98	6
13	1.31	.75	13
14	1.60	.97	10
15	1.79	.86	19
16	1.81	.66	16
17	1.67	.78	12
Totaal	1.70	.80	80

Tabel 6.4
Beschrijvende statistieken van taalgebruik per soort zaak

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
Moeilijkheidsgraad			
OTS	2.73	.64	49
UHP	2.51	.77	43
Gesloten jeugdzorg	2.86	.71	28
Totaal	2.68	.71	120
Jargongebruik			
OTS	1.56	.80	48
UHP	1.45	.70	44
Gesloten jeugdzorg	1.61	.83	28
Totaal	1.53	.77	120
Afkortingen			
OTS	1.53	.69	47
UHP	1.23	.57	44
Gesloten jeugdzorg	1.43	.57	28
Totaal	1.39	.63	119
Verduidelijking			
OTS	3.79	1.37	48
UHP	3.68	1.60	44
Gesloten jeugdzorg	3.00	1.65	26
Totaal	3.58	1.54	118
Toetsing begrip			
OTS	1.53	.75	40
UHP	1.87	.89	31
Gesloten jeugdzorg	1.78	.80	23
Totaal	1.70	.81	94